

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

Palotás Imre: Vidám szántók (vers) — — — — —	209
Hozzászólás — — — — —	210
Gál László: Igazság (vers) — — — — —	215
Asztalos József: Kulturkérdéseinkhez — — — — —	216
Szakács Gábor: „Érdekazonosságon nyugvó együttműködés“ — — — — —	219
Palotás Imre: Kis Mihály földhöz jut — — — — —	222
Kossa János: Édes anyanyelvünk — — — — —	224
Pecze Franci: Egy élet röviden — — — — —	228
Pálics Miklós: A munkásbiztosítás kérdései — — — — —	229
Darvas József: Gyermekéveimből — — — — —	235
Szakács Gábor: Irak — — — — —	237
Szántó Árpád: Világszemle — — — — —	241

FIGYELŐ

Sörös Mihály: Egy ifjúság védelmében — — — — —	245
Vértés Árpád: Emigránsok — — — — —	246
Molnár Ilona: Vojvodinai kiállítások — — — — —	248
Zala J.: M. P. Muszorgszki századik évfordulójára — — — — —	249

KÖNYVSZEMLE

Oláh István: Egy parasztesalád története (Darvas József) —	250
--	-----

FILMSZEMLE

Molnár Géza: Javítóintézetek (két amerikai film) — — —	252
László Endre: Két cseh film — — — — —	253

KRÓNKA — — — — —	254
------------------	-----

ARATÁS

Vidám szántók

A földünk termő-televény,
Homlokunk csillagokig remeg,
Nagyívű derekunkkal vigan
Játszanak kósza fellegek.
Ekénk mélyen duzzadt földbe nyom
Jó munkától édes csömörrel
Pihenünk alkonyatokon.

Ostorunk napsugárral csattan,
Verejtékünk pompás, tiszta gyöngy,
Szántunk — s áldott munkánk nyomán
Megtermékenyül a göröngy.
Nem ver le bennünket csunya gond,
Szántunk, vetünk, énekelünk
Árnyat ad délben buja lomb.

Így élünk: vidám szántók vagyunk
Mertünk, tudunk és akarunk
Ma szántunk és vigan vetünk
És holnap vigan aratunk.
Ha napok, esők és áldott telek
Köszönnek rendre, sor szerint
Hizlalják a buzaszemet.

Az isten homlokunkban izzik
És a sátán hogyha ineseleg
A jégverést is csak kibírjuk
Mint kibirtunk sok rút telet:
A szebb napoknak ez az ára!
Daloljunk hát, zengjen dalunk
Az élet e nagy harsonája.

Majd holnap ha rendre behordjuk
Csüreinke a drága termést
A kapunkból visszatekintve
Elmutatunk a távolba: — nézd
Testvér ott zúgott le harcunk
Néha azt hittük, minden veszett,
S im most a napba ragyog arcunk.

PALOTÁS IMRE

Hozzászólás

(harmadik közlemény)

Meddig tart ez örült hangzavar még?
Meddig bögtök még a hon nevében?
Kinek a hon mindig ajkain van,
Nincsen annak, soha sincs szívében!
Mit használtok kofa nyelvetekkel?
Évrül évre folyvást tart a zaj,
És nem ott-e, ahol volt, a nemzet?
Nincs-e még minden régi baj?

Tenni, tenni! ahelyett, hogy szóval
Az időt így elharácsoljátok;
Várva néz rég s oly hiába az
Isten napja s a világ reátok,
Nyújtsátok ki tette a kezét már
S áldozatra zsebiteket,
Tápláljátok végre a hazát, ki
Oly sokáig táplált titeket.

(Petőfi 1847)

Örömmel állapítjuk meg, hogy sajtónk — néhány nyomda-festékre nem érdemes, gyűlölködő és a becsületes szándékot és hitet bemocskolni akaró írástól eltekintve — komolyan hozzálátott kisebbségi életünk sorsdöntő kérdéseinek tárgyalásához. Azok után, amit lapunkban a fenti cím alatt, de egyéb közleményekben is, eddig közzétettünk, jelen cikkünkben le akarjuk fektetni kisebbségi életünkre vonatkozó álláspontunkat.

Az eddig nem egységes, sokszor egymás ellen harcoló csoportok összefogása csak tiszta és leszögezett szándékok ismeretén nyughat; csak a közös munkálkodásból és elsősorban az *egyenrangúság* elismeréséből fakadhat, valamint úgy, hogy a közösségre léptettek egymást nem támadnák és minden vitás kérdést egymásközt, megegyezéssel intéznének el. A jövő mutatná azután meg, hogy ki rendeli magát önzetlenül a közös célok alá és ki hajhássza a maga, vagy klikkje érdekeit.

A nyílt, őszinte, férfias beszéd pedig a félreértéseket és félremagyarázhatóságokat küszöbölne ki.

Elgondolásaink a gazdasági és kulturális kérdéseket ölelik fel és azok teszik politikai állásfoglalásunk alapját. Azt is le kell még szögeznünk, hogy elgondolásaink a *mábol* fakadnak és a *mai* körülményekhez szabtuk őket.

A jugoszláviai magyarság több, mint négyötöde él Vojvodinában. Ez azt jelenti, hogy az életünket érintő kérdések tárgyalásánál Vojvodina a legfontosabb, mert politikai súlyt jelentő számbeli erőt csak *itt* alkotunk.

Néptünk egyharmada él városokban és kétharmada falvakon és nagyközségekben. Tehát kisebbségünk legnagyobb része föld-

mívelő. A birtok megoszlást nem ismerjük pontosan. Azt tudjuk, hogy földművelőink túlnyomó részét, kb. kétharmadát földtelenek, vagy olyanok alkotják, akik birtokukból megélni nem tudnak. A városlakók megoszlása hozzávetőlegesen: egyharmada munkás, egyharmada kisiparos, kiskereskedő, egyötöde értelmiségi, hivatalnok és szabad pályán levő, maradék egytizede pedig nagybirtokos, nagyiparos, pénzüember, stb.

Körülbelül így fest a vojvodinai magyarság társadalmi összetétele. Ez parancsoló tény, melyet mindig szem előtt kell tartanunk, melyhez alkalmazkodnunk kell.

A célkitűzések és akarások két pontba foglalhatók. Ezek 1.) a meglévő javak, jogok megőrzése és 2.) azok kiszélesítése.

Ha tudni akarjuk mivel rendelkezünk, akkor leltárt kell csinálnunk. Ez a leltár sajnos nagyon szűkös és nagy szegénységet mutat. Amink van, a java csak papíron a miénk. Ez még inkább kötelezővé teszi számunkra a munkát és az összefogást.

Ha most sorba vesszük, hogy társadalmi rétegződésünk egyes csoportjainak mik a hiányai, óhajai, elsősorban a legszámottevőbb csoport: a földmunkások és szegény parasztok felé kell fordulnunk. Itt a föld a kívánságok kezdete és koronája. Ezenkívül a jobb napszámot kiharcoló szervezkedés szabadsága, anyanyelvű iskolák, szabad nyelvhasználat, jobb egészségügyi szolgálat (orvosok, szülész nők, kórházak, olesó és ingyenes orvosságok). Ezen elemi természetű követelések elől nem lehet kitérni.

A társadalmi ranglétrán egy fokkal följebb állók a közép-birtokosok. Ők olesó hitelt, mértékletes adózást és jó árakat, szabad kereskedelmet, jobb közlekedést, magyarul: utakat, iskolákat, szakiskolákat, a föld eredményesebb műveléséhez szükséges eszközök (műtrágya, kékkő, gazdasági szerszámok, stb.) mai magas árainak leszállítását akarják, ami csak a vámtételek csökkentésével és a kartelek megrendszabályozásával érhető el. Az egészségügyi követelések itt nagyjából egyeznek a fentmondottakkal.

Menjünk most a városba.

Látjuk, hogy egyrészt a nagyobb állami- és magán-vállalatokat leépítették, vagy az ország belsejébe szállították, másrészt, hogy az állami üzemekbe való felvételnél érvényesülő szempontok a magyar nemzetiségű munkásokra cseppet sem mondhatók előnyöseknek. Az iskola és az anyanyelven való tanulás a munkásságra nézve ugyancsak fontos. Nagyjából így körvonalazhatnánk a munkásság sérelmeinek kisebbségi részét. Ezenkívül a vojvodinai munkabérek az egész országban a legalacsonyabbak, a szakszervezeti mozgalom a nemzetiségi terület adta korlátok bélyegét viseli. Vegyük ehhez városaink közismerten rossz egészségügyi viszonyait, a munkásbiztosítással szemben emelt kifogásokat és mondhatnók kész programmal állunk szemben,

A városi kisemberek panaszai az adó, hitel, közlekedés, nyelvhasználat, iskola stb. kérdéseire terjednek ki.

A hivatalnokokat és szabad pályán levőket a nyelvhaszná-

lat, az állami és községi — közigazgatási — hivatalokban való alkalmazás, sajtó, iskola kérdései érintik legjobban.

Népünk egy tizedét kitevő legfelsőbb rétegek — nagyiparosok, pénzemberek, nagybirtokosok, — követelései majdnem tisztán gazdasági természetűek: adózás, útépités, hitel. A nyelvhasználat, iskola, sajtó náluk másodrangú szerepet töltenek be. A nagybirtokosok ezenfelül elsősorban a földosztásból megmaradt és azóta szerzett földjeiket akarják megtartani és minden erejükkel elzárkóznak az újabb földosztásnak még a gondolatától is.

Nagy vonásokkal, rövidre fogva és általánosítva ilyen társadalmunk keresztmetszete és ilyenek az egyes rétegek hiányai, sérelmei — követelései. Hangsúlyozzuk *nagy általánosságban*. Mert ezek vidékenként és egyénenként akként módosulnak, ahogy az illető hely, személy beállítottsága azt megkívánja.

Minden vezetés sikerességének alapfeltétele a tisztánlátás. Tudni kell kikért megy a mozgalom, kikre támaszkodik, milyen erőket tud csatasorba állítani.

Kisebbségünknek hozzávetőlegesen nyolcvan százalékát napi munkájából élő, városi és falusi dolgozók alkotják. Nézetünk, hogy a munka főrészt erre a tömegre kell alapozni, ami azt jelenti, hogy helyzetüket tanulmányozni és az onnan eredő tapasztalatokat az épülő program sarkkövévé kell tenni. Vagyis a föld nincstelenjei, szegényei és középbirtokosai, a városi munkásság, kisemberek és értelmiségiek adnák az összefogás magvát és tömbjét. Hogy a legfelső réteg, melynek kívánságai, amint látjuk, nem mindenben hozhatók közös nevezőre a kilencven százalék kívánságaival, hogy ez a réteg a népünk igazi emelését célzó munkát, a dolgozók sorsának javulását hajlandó lesz-e önzetlenül támogatni, vagy sem, nem lényegtelen; de elmaradásuk nem olyan akadály, amin az igazi *népi összefogás szekere fölborulna*. Mindenkiért aki segíteni tudna kár ha elmarad, *de a népek sorsát nem egyének, vagy vékony rétegecskék építik, hanem maga a dolgozó nép*.

A sikernek alapja a *szervezkedés*. Közvetlen közelünkben a példák sorozatát láthatjuk. Nézzük meg a németiséget. Náluk nagybirtokosokat nem találunk — de annyi nincstelenet sem, mint nálunk. Hogy a válsággal szemben Vojvodinában ők bizonyultak a legellenállóbbaknak, ennek oka szövetkezeti szervezeteik kiépített hálózatában keresendő. *Szövetkezetekre van égető szükségünk*. A gazdasági fölemelkedést szövetkezeteink kiépítése hatalmas mértékben lendítené előre. Ezért egyik feladat, amelynek elvégzését azonnal meg kell kezdenünk, a szövetkezetek szervezése. Ide szakemberek kellene, *föl kell tehát állítani egy szövetkezeti iskolát*.

Kulturális téren a meglévő szervezetekből — olvasó- és kultúrkörökből — ki kell küszöbölnünk az uram-bátyámos, kártázó, ivó és elnökösdi légkört és azokat tényleg olvasó és haladó szellemű kultúrkörökké, vagyis igazi céljaiknak megfelelő szervezettekké kell átalakítani.

Mostohagyerek szerepét játszó irodalmunkat csak úgy tehetjük egészségessé, virágzóvá, ha saját erőnkéből egy kiadóvállalattal létesítünk.

Műkedvelő, operettes, káros ábrándokat ébresztő színjátásunk kellő útmutatás mellett a népnevelés és népi kultúra erős eszközévé válhat. *Népi ellenőrzés alatt álló központi irányítószerv szükséges.*

Iskolák, tanerők és tankönyvek, ugyanúgy, mint az adók, vámok, utak hitel kérdései a közvetlen politika terére tartoznak. Ami ezekből van az *kevés*. Elég, ha arra gondolunk, hogy 1921-ben népünk 21%-a volt írástudatlan. Azóta a magyarul írni-olvasni tudók száma csak csökkent.

Az egészségügyi szolgálat emelése részben az állami, bánsági és községi elintézendők sorába tartozik, de az egészségügyi szervezetek alakítása annak javulását nagy mértékben elősegítené. Ne feledjük el, hogy

a magyarság halálozási arányszáma tízezer lélekre 187
míg az átlagos dunabánsági halálozási arányszám 150

hogyan a csecsemőhalandóság népünk soraiban óriási:

Vojvodinában ezer élveszületett közül élete első évében meghalt				
német	zsidó	magyar	ruszin	román
120	144	192	204	218

Ezek a számok cselekvést követelnek!

Nem akarjuk mondanivalónkat túl hosszúra nyújtani. Fölvo-nultattuk a megoldásra váró, fájó pontokat, amelyek megjavítása csak közös erővel lehetséges és amelyek sürgetik az összefogást, Ez pedig lehetséges anélkül, hogy bármelyik fél feladná elveit, behódolna a másik előtt.

Parancsoló szükség egy olyan kisebbségi programm lefektetése, amely a főnnálló viszonyokat tekintetbe veszi és célkitűzéseit társadalmunk rétegződéséhez szabja, hogy ennek valóra váltására *népi szervezetésbe* lehessen csoportosítani az összes hatóerőket. A közösen megalkotott és elfogadott program életre-keltésén való munkálkodás azután közelhozná egymáshoz az eddig különállókat és minden bizonnyal megszűlné a maga későbbi gyümölcsét, az *egységet*. Mindennek rúgója a magyar közélet demokratizálása.

Jugoszláviában — Vojvodinában élünk. Ez volt kiinduló pontunk és most térjünk ismét vissza annak főjellegettségére: nemzeti tarkaságára. Ha ebből a szemszögből nézzük a dolgokat — és reálisan gondolkodva másképp nem tehetünk — látjuk, hogy mindenféle elszigetelt haladás lehetetlen. A közös érdekek sikeres védelme az összes itteni tényezők, úgy nemzetiségi, mint osztály tagozódottságainak együttes munkáját és későbbi szervezetését ellentmondást nem tűrően követeli.

Éppen ezért két munkakör áll előttünk. Népünk belső szerve-zése és a többi ittélő nemzetekkel való baráti kapcsolatok és a közös

fellépés megteremtése, kiépítése és elmélyítése. Ez a munka az-után önmagából termelné ki nemcsak az eddig eldugott, elveszett tehetségeket, de a gazdasági megerősödést is és a szervezett érdekképviseleteken keresztül az itt élő *egymásra utalt* népeknek megadná azt a politikai súlyt, amely az államélet irányításában való arányos részvétel elengedhetetlen követelménye.

Magától értetődő, hogy ezen feladatok sikeres megoldása csak is a legszélesebb demokrácia alapján képzelhető el, amely az érdekeltek szabad vélemény-nyilvánítását minden tekintetben lehetővé teszi.

Népünknek nem bálványozott vezérekre, hanem szilárd vezér-elvekre, átfogó, odaadó, tanító és főképp szervező munkára van szüksége. Enélkül elveszett.

Szakítanunk kell a magát kortesvacsorákban kiélő, dinom-dánomos pató-pálsággal és az örökös alkudozásokkal. Ez a régi módszer azért nem vezethetett eredményre, mert a tárgyalófelek mögül hiányzott a tömegek aktivitása. A mindent felülről való intézés pedig abba a közönybe vezetett, amely ma minden komolyabb, terjedelmesebb alapokra helyezett megmozdulásnak a ke-rekkötője. Nekünk a fennálló politikai, gazdasági keretek között kell keresnünk azt a megoldást, amely a létet, a haladást, a boldogulást, a fejlődést biztosítja. És éppen azért, mert reálishan számolunk a körülményekkel, nem délibáb politikát, de az egyedül lehetséges megoldást: *a népek testvéri együttműködésére épített, népszabadságokon alapuló kulturális — gazdasági mozgalmat és politikát akarunk.*

Szándékosan kerültük minden divatos jelszó emlegetését. Mert *nem a jelszó a lényeg, a szó, hanem a tett. És ma elérkezett a tettek ideje.*

.....

... A háború istene újra
Fölveszi páncélját s kardját markába szorítván
Lóra ül és végigszáguld a messze világon,
És a népeket eldöntő viadalra kihíja.
Két nemzet lesz a föld ckkor, s ez szembe fog állni:
A jók s a gonoszak. Mely eddig veszte örökké,
Győzni fog itt a jó; De legelső nagy diadalma
Vértengerbe kerül. Mindegy. Ez lesz az ítélet,
Melyet ígért isten, próféták ajkai által.
Ez lesz az ítélet, s ez után kezdődik az élet,
Az örök üdvösség; s érte a mennybe röpülnünk.
Nem lesz szükség, mert a menny fog a földre leszállni.

(Petőfi Sándor: Ítélet 1847.)

Igazság

Jött.

Sebhelyes csavargó, sokszínű arcu,
keletről verte ide csúf vihar.
Csak jött és mosolygó, ferde szemein
nem látszott, mit tud; jót, rosszat akar?
Tegnap kuli volt, ma tán szamuráj,
s milliók bamba vérén hőssé lett mára:
az Igazság volt. És ez az igazság
ferdeszemű, kétszinű, sárga.

Jött.

Afrikában még táncolt szent tabuk körül,
s majmokkal rikoltott vig vasárnapot.
Fától gyümölcsöt, földtől földi jókat,
apjától életet ingyen kapott.
Ma bányák szörnyű mélyén átkozódik,
ma leköpi s gyáva szégyenben ég el.
Ez is igazság. És ez az igazság
a fekete Igazság, a néger...

Jött.

Jobbágyok verték rá arany ruháját,
minden sugarát ezer év csiszolta.
Könyvet, kardot és korbácsot hozott,
ahogy tanított, s ahogyan tanulta.
Föld felett, föld alatt, vízben, víz alatt,
az igazsága Igazság maradt.
Hinni nem hisz, de ötezeróta
az igazsága gulyos axióma:
hogy az eszkimó sok és kevés a fóka,
és minden fóka csak az övé, ezér'
ez is Igazság, ez a fehér...

Igazság?

A feketének, a sárgának és a fehérnek,
külön és igaz igazsága van
a kutyanak is, és a kutyapecérnek!
A pék igazsága a drága kenyér,
a gyárosé a háború, s a vér...
A munkásé: kis munka, s fizetés,
a sirásóé: sok, sok temetés.
Igazság...?

Mindenki vall itt százszor igazat,
sokan vagyunk mi, igaz igazak.
S a százezernyi igazság között,
ez Igazság már rég elköltözött.

Gál László

Kulturkérdéseinkhez

Szeretnék rámutatni azokra az okokra és hibákra, amik magyar népi kultúránk fejlődését és így egész kisebbségünk kulturális haladását gátolják. Lehet, hogy előttem már sokan s talán alaposabban megvilágították ezt a kérdést és lehet, hogy egyik-másik hozzászólónak sikerült is valami óvatos pozitívumot kimutatni. Mégis talán hasznos lesz az, amit egyszerű szempontokból és egyszerű szavakkal e kérdéshez hozzáfűzök.

Kisiparos vagyok s gazdasági nehézségekkel küzdöm. Életkörülményeim semmivel sem jobbak a bérmunkásokéinál. Így meglátásaim, elképzeléseim egész biztosan nagyon soknak gondolkodásával azonosak. De az eddigi kulturkérdésekhez való hozzászólásokból határozottan látom, hogy maga a kulturkérdés kisebbségi társadalmunknak nem minden rétegénél tevődik fel egyformán. Letagadhatatlan, hogy nekem mint a bérmunkásokhoz közelálló kisiparosnak egészen más igényeim és követeléseim lehetnek kulturális téren, mint a kisebbségi magyarság más rétegeinek. Legalább is az olvasókörök, ipartestületek, gazdakörök, legény egyletek, népkörök kultúrprogramja és könyvtárai ezt mutatják. Ha pedig osztálykülönbség nélküli kisebbségi magyarságról és kultúráról beszélnek, akkor az én szempontjaimat és igényeimet és a hozzám hasonlókéit is figyelembe kell venni. Patentirozott kisebbségi kultúrprogramot csak azoknak teljes részvételével lehet kidolgozni, akik a kisebbségi magyarság zömét alkotják. Már pedig mi, bérmunkások, elszegényedett kisiparosok, gyűjtőszóval: a dolgozók alkotjuk a zömét.

A kisebbségi magyar társadalom felsőbb rétegei éppen kisebbségi szempontból is előnyösebb helyzetben vannak. Hiszen anyagilag és idő szempontjából is összehasonlíthatatlanul több alkalmuk van kisebbségi nevelésük hiányait pótolni. Ők akár egyénileg, akár csalácként is pótolhatják ezt. A kisebbségi kultúr szervezetekre nekünk van leginkább szükségünk, akiket kisebbségi nevelésünk hiányai mellett még gazdasági helyzetünk is elzár a tanulástól és művelődéstől. Ezért kell tehát a mi igényeink szempontjából legelső sorban figyelembe venni.

A kultúra, a tudás megszerzéséhez a leghasznosabb eszköz a könyv. De milyen legyen? Ez a kérdés. Semmiesetre sem émelygős, színes, olcsó ostobaságok könyve. amitől ma, a mi gondolkodni, tanulni vágyó fiatalságunk undorral, megvetéssel fordul el. Bizony van már ilyen ifjúság a társadalom minden rétegében. És ez a mi ifjúságunk tudja, hogy ilyen könyveknek semmi közük sincs a kultúrához és alkalmatlan, sőt mérgező hatásúak. Komoly regények és művek kellenek az ifjúságnak. Különösen kedveltek a mai kor küzdelmes szellemének, időszerű, viszonyoknak megfelelő, legtöbb esetben a népek szenvedéseinek talajából fakadó, demokratikus, társadalmi témákat feldolgozó írók művei.

Ha valakinek kedve szottyanna a legújabb irodalmi termékek tényleges fogyasztásáról statisztikát készíteni, nagyon érdekes felfedezésre jutna. Világosan látható lenne, hogy a butának hitt, „alacsony és igénytelen külsejű emberek”: proletárok hány százaléka olvassa a legkomolyabb műveket, amikről pedig a saját bajjaikkal „agyonfoglalt” polgárok csak érthetetlen frázisokat dadognak. — A kulturfokmérés e módja arra is rávezetné bennünket, hogy az intellektüellek vagy jó módú polgárok hány százaléka vásárol értékes irodalmi termékeket. És

ha a két megállapítást összehasonlíthatók, bizony arra a következtetésre jutnánk, hogy úgy a könyvek használata mint megítélése szempontjából a lenézett nép legbiztosabb alapja a kultúra fejlesztésének, ápolásának.

Nem elég .ám divatból, vagy nóbortból összevásárolni minden irodalmi művet, ami csak a könyvpiacra megjelenik és elskatulyázza a könyvszekrénybe mint valami díszletet. Vendéglátás alkalmával pedig üres büszkélkedéssel gyönyörködni, hencsenni a „szép és mutató” könyvszekrény üvegkirakatában. S ha kérdéssel háborgatná valaki a tartalom nélküli gyönyörbe mélyedt tulajdonost, bizony zavarba jönne és aligha tudná megmondani, hogy a díszes kötésű művek írója: ki s micsoda. Még szomorúbb felvilágosítást adna a könyvek tartalmáról, írók irányelveiről avagy a témákról. Ilyen és hasonló esetek tömegével találkoztunk lépten nyomon. Nem csoda, ha a vajdasági írók, napilapok robotosai minduntalan panaszkodnak a polgári értelmiségiek üres érdeklensége miatt.

E hibát csak rosszakaratók vagy tudatlanok nem veszik észre.

Népkörök, legényegyletek, kultúr- és olvasókörök, ipartestületek könyvtáraiba bepillantva, még kétségbeejtőbb hibákra bukkanánk. Egy-két háborúelőtti számottevő és mélyirányú művön kívül mindenütt, Crocker, Courths-Mahler, Beniczkyestb. stb. piroskötésű szerelmi mákony halmaza és a ponyva-irodalom minden szemete ott díszleg ezen egyesületek legmagyobb dicsőségére, a kisebbségi magyar kultúra istápolására és az ifjúság „nevelésére.” Természetesen az újabb irodalmi irányok s háboru utáni kitünőségek művei irmagul sem találhatók e kultur szemétdombokon.

Egészen másként van ez a munkás egyesületek, szakszervezetek otthonaiban, ahol még 1922—23-ban kiirtottak minden olcsó gízgagt és helyettük minden tanulni akaró, szellemi felrissülésre vágyó, kultúra után szomjúhozó munkás rendelkezésére ott áll az összes neves magyar könyv és magyar kiadásban megjelent jugoszláv és külföldi irodalom legjobb terméke. Nem hiányoznak a még mindig gyerekcipőben botladozó vajdasági komoly és haladó irodalmi szárnypróbálgatások sem.

A falvakban, ahol nincsennek állandó munkás könyvtárak, a földmunkásck és ipari munkás ifjúságból öten-hatan, sőt tizen is összeállnak és közösen megvásárolják mindig a legújabb és legjobb irodalmi termékeket, folyóiratokat, nem ritkán előfizetnek demokratikus irányú külföldi lapokra is. Így tekintélyes vándor könyvtárakat szerveznek, ami bizony nagyon is megszégyeníti a jómódú csizmás és vasalt nadrágosok „kultúrkönyvtárait.”

A kenyérköveteléssel együtt nő a falu és város nincstelen magyar tömegeinek kultúréhsége is. Lehetséges, hogy az ifjú vezér-jelöltek, de az öreg levitézlett kultúrnökök is felfedezték ezt az örvendetes lehetőséget és szeretnék kisajátítani. Csak az a baj, hogy a kultúrára éhes tömegek válogatóság és nem tudják megemészteni egynéhány vajdasági író „nagyyszerű” szellemi termékeit, amelyek csak a dohánytözsdék lim-lomját növelik, míg azután végérvényesen olvasatlanul a szemétdombra kerülnek.

Nincs kizárva, hogy a vajdasági „kiválasztott” ifjak ezt a nem szokatlan jelenséget is észre vették. Ezért jajdulnak fel. Ezért kiabálnak tücsköt-bogarat nemcsak komoly tartalmú, a nép széles rétegeiben kedvelt kultúrmunkákra, vajdasági folyóiratokra, hanem még a „nagydobot verő” napilapoknak is nekirentanak. — Ezért acsarognak tehetetlen

dühükben néhányan, a különböző pipázó egyesületeknek nevezhető „kultúrörök“ szellemileg tespedő vénei. Ezekre igen találó — kultur felfogásuk szempontjából — egyik középbácskai járásszékhelyi „kultüregy-
sület“ einöknének kijelentése: „...Többre becsülök egy preferánsz partit a világ minden könyvénel!“...

Ugyanazon nagy község munkásainak 500 kötetes válogatott, értékes vándorkönyvtára van. Ugyancsak több kül- és belföldi magyar nyelvű folyóiratot is járatnak. — S a hosszú téli tétlenség estéit 8—10-es csapatokba verődve nem kártyacsatákkal, ostoba viccekkel ütik agyon, hanem könyvek felolvasásával és megvitatásával. És ezek a nincstelen Jóskák, földnélküli Jánosok ezt mondogatják: „...Egy Illyés Gyula, Féja Géza, Taraszov, Markovics Rodion, Ady, Petöfi, Gergely, Tolstoj, Gorkij, stb. stb. könyveiből egy oldal elolvasása többet ér a világ minden szerencsejátékánál és kártyapartijánál.“ — Kultürenségük már nagyon is túlnőtt a családi naptárok és dináros ponyvaregények keretén. A fogyasztóképeség is tekintélyes volna... ha... Ha nem lennének hamis urai és kisebbségi vezetői, akik egy kis üzleti ügy miatt, vagy más egyéni érdekből ellenőrzik a kisebbségi sorsot és osztálykülönbség jármát nyögő testvéreiket, nehogy az az általuk megszabott merteken túlhaladjon a kultürenség és a veszedelmes vágyakozás a tiszta népkultura iránt! „Mert a sok tudás megárt ám a szegénynek“, mondogatják széltében-hosszában.

Az igazi magyar kisebbségi szeretet hiányát nem csak én, szegény félproletár kisiparos látom meg. Érzi ezt bőrén az osztálytagozódás fájdalmas ostorcsapásai alatt nyögő kisebbségi magyarság is. Annál súlyosabb és elítélendőbb ez, mert éppen úri és nem úri testvéreitől kapja. Ugyan erre sűti rá bolygót Cziráki Imre „Napló“ 1938 Karácsonyi számában lehozott „Vagyogatunk“ című közleményében, ahol a fiatal pap ajánlja a nemzeti összefogást a magyar birtokosnak, aki magából kikelve utasítja vissza a testvéri egyesülést: „...Csak nem kívánják tőlem, hogy én leereszkedjem hozzájuk...“

Cziráki soraiban ez a gondolatmenet, bár én már homályosan emlékszem. kifejezésre. Mindenesetre igen jellemző hiba, amire Cziráki se szégyelt elbeszélés formájában rámutatni.

Ezek után nem csoda, ha a zsiros vajdasági földben nem tud megismosodni a kisebbségi kultura és irodalom. Még kevésbé csodálatos, ha a felszínre vergődő tehetséges fiatalok elkedvetlenedve dobják el a tollat. Csak azok dolgoznak lankadatlan erővel, akik a népért, a népi kultura fejlődéséért fáradsz, dolgoznak. Ezek el is nyerik a népi megbecsülését.

A magyar kisebbségi kultura szeretetének legöszintébb megnyilatkozása az lenne, ha a magyarság jómódú elemei emberségesen megfizetett munkával látnák el a kisebbségi magyar munkást, iparost és földmunkást, hogy a kenyéréhség mellett a kultüregények minél jobban kielégülhessenek.

Ha ezt megérti a vajdasági magyarság és a kötelesség eme legelembibb abc-jének eleget tesz, akkor fejlődésnek indul a vajdasági irodalom is. Mert akkor az egész Vojvodinai irodalom, úgy tartalmában és fröiben, mint olvasóiban a becsületes, tiszta népi kultura irányában fog fejlödni.

Asztalos József, kisiparos

„Érdekazonosságon nyugvó együttműködés“

.....“
Neve: szolgálj és ne láss bért.

Neve: adj pénzt és ne tudj mért.

Neve: halj meg más javáért . . .“

Vörösmarty Mihály

Közeleg az aratás s nagyon időszerű a földmunkás magyarság téli kenyeréről beszélni. A jugoszláviai magyar sajtó többiben megemlékezett már a földmunkásság munkafeltételeiről. Egy-két hónappal ezelőtt a szentai gazdakör munkatervezetét dicsérte nagyon. Úgy emlékezett meg róla, mint kisebbségi, nemzetiségi szempontól igen nagy eredményről, mint megértés és áldozat eredményéről.

Mi bizonyos fenntartással fogadtuk a szentai gazdakör munkabértervezetét, hiszen már elvben sem találhatunk méltányosnak egy tervezetet, amiben az egyik érdekelt fél egyáltalán nem jut szóhoz. Fenntartással fogadtuk azután azért is, mert ismerjük már az ilyen megállapodások értékét, hiszen még a hivatalos paritásos bizottságok által megállapított tervezeteket sem szokták valóra váltani. A feldicsért és általánosan elfogadandónak hirdett munkabérjavaslat aratásra vonatkozó része a következő: „Az aratás, hordás, cséplés és termés betakarításának összes munkálataiért a munkabér a szemtermés tizedrésze. Ezt a tizedrészt megegyezés szerint a gazda vagy abból a mennyiségből adja ki, mely a gépen lefolyik, vagy a géprész (ez nem lehet több 5%-nál) levonásával a nettó termésből. Minden kommenciós arató kap a tizedrészen felül 25 dinár kaszapénzt és egy koci szalmát, vagy annak pénzbeli ellenértékét. Marokverőkről a részes gondoskodik és azt ő díjazza. A részeset és marokverőit teljes élelmezés, vagy szabványos kommenció illeti meg. Kommencióban a gazda köteles minden lánc után 6 kg lisztet, 1 kg szalonnát, 1/4 kg zsírt, 1/2 kg húst, továbbá a szükséglet szerint főzeléket és fűszert adni részesének. A főzőasszony béréhez a gazda kaszánként 25 kg búzával járul hozzá. Láncenkint a biztosított mennyiség 100 kg búza. Egy kaszásnak 5—6 lánc gabona arató munkája adható. („A Nép“ 1939 III. 18.)“

Azok, akik ezt a tervezetet annyira dicsérik és ajánlják, bizonyára jól megvizsgálták és a földmunkás néppel megbeszélték. Kötelességünknek tartottuk mi is a gazdakör jóakarátát és nemességét legalább annyi figyelemre méltatni, hogy tüzetesen átvizsgáljuk s azokkal megbeszéljük, akiknek „javára“ történt a megállapodás: a földmunkásokkal. Munkatársunk a paritásos bi-

zottság tagjaitól a következőket tudta meg: A paritásos bizottság ülésén a szentai gazdakör munkatáblázata egyáltalán nem is került szóba, habár a paritásos bizottságban a gazdákat a gazdakör elnöke képviselte. A gazdakör munkabértervezetének nemes megalkotói talán csak a bizottság munkabértervezetének kidolgozása után akartak előhozakodni ajánlatukkal, hogy megmutassák, miszerint ennek megállapodásain túl „nemzetiségi érdekazonosságot kiépítő” szempontokból még a következő engedelményeket teszik a magyar gazdák földmunkás testvéreiknek. Ez volt vajjon az oka, hogy nem hozták szóba? Mert, hogy a paritásos bizottság előtt a „nemzetiségi szempontból kívánatos” munkatervezetért senkinek felelősséget vállalni megalkotói és még ott sem szolgálhatott kiindulási alapul, arra ki is mert volna gondolni? Hiszen ez a gazdakör jóindulatát vonta volna kétségbe és előzetes bizalmatlanságával akadályozta volna a kisebbségi érdekeket. És ez igazán csúf osztályvizsgálat lett volna.

A paritásos bizottság, természetesen nem humánus és „nemzetiségi érdekazonosságot kiépítő” szempontokból, a következő díjazást határozta meg: „1.) Az aratást kilencedéből végzik. Ennél a díjazásnál a munkás köteles a kaszálást, behordást és a cséplést elvégezni. (A szentai gazdakör tervezete tizedrészt ír elő ezekért a munkákért.) A tizenegyedrésznél nem köteles behordani és csépelni.

2.) Aratásra a kommenció a következő:

- a) lánconként és páronként 9 kg lisztet,
- b) 1 kg szalonnát,
- c) $\frac{1}{2}$ kg zsírt,
- d) 1 kg húst,
- e) a szükséges fűszert
- f) és kaszánként 25 dinárt.

3.) A főzésnél, ha a munkaadó éllelmezi munkásait, a főzőasszonyt maga fizeti,

b) abban az esetben, ha a munkások kommenciót kapnak, főzőasszonyt a munkások állítanak, akinek a béréhez a gazda kaszánként 25 kg búzával hozzájárul.

A biztosítás 100 kg búza és egy kocsi szalma, amelyet a gazda köteles elszállítani. Abban az esetben, ha a munkásnak nincs szüksége szalmára, 50 kg búza illeti meg. A munkaidő tartama V. 1-étől VI. 15-ig reggel 5-től este 7-ig, VI. 15-től VIII. 15-ig reggel 4-től este 8-ig, VIII. 15-től IX. 30-ig reggel 4-től este 9-ig. Ez utóbbi munkaidő csupán csak az aratásra és a kukoricaszedésre szól, más munkáknál reggel 5-től este 7-ig tart a munka. IX. 31-től reggel 6-tól este 6-ig. A fenti munkaidőkből két óra a pihenésre és táplálkozásra esik.“

A paritásos bizottság munkástagjai ezután kifejtették véleményüket és összehasonlították ez utóbbi megállapodást a gazdakör tervezetével.

Kiderült, hogy a gazdakör tervezete egyáltalán nem emlékezett meg a munkaidőről. Ezt a kis feledékenységet talán belátással és jóakarattal akarták pótolni? A múlt évi tapasztalatok a következők: Májusban, az első kapáláskor a munkaidő reggel öt-

től este hétig volt megállapítva. Tóth Miklósnál, a gazdakör humanus elnökénél és a paritásos bizottság tagjánál ugyanakkor reggel négytől esti kilencig dolgoztak magyar testvérei. Ha külső munkához sötét volt, akkor morzsoltatott vagy szeccskáztatott a napszámosokkal. Kukoricatöréskor éjjelig dolgoztatott a munkásokkal és félkettőkor zargatta fel őket. Ezt persze nemcsak róla lehet elmondani, hanem a többi gazdáról is, így pl. a paritásos bizottság jegyzőkönyvét aláíró Plavsics Milánról is. A megállapított kétórai pihenőt sehol sem tartották be — ezt is „kifelejtette“ a gazdakör idei javaslata — a munkásoknak rövid negyedóra alatt kellett elvégezniök ebédjüket. A munkaidőt tehát a testvéri szeretet diktálta munkatervezet egyáltalán nem is érinti.

A munkatervezet többi pontjára nézve ugyanezeket lehet elmondani. A paritásos bizottság kilencedet állapít meg, a gazdakör tizedet, a munkások szerint pedig Tóth Miklós, aki a fent említett humanus munkatervezet egyik szerzője és a paritásos bizottság jegyzőkönyvét aláírta, az aratási munkát tizenkettédéből, koszt nélkül adta ki, a fent vázolt méltányos munkaidő mellett. Minden okuk megvan tehát a munkásoknak, a magyar dolgozóknak, hogy bizalommal nézzenek a gazdakör „nemzetiségi érdekazonosságon nyugvó“ munkájára és a csúf osztályharcos jelszavakat félredobják. A napszámbérek, az aratási napszámot leszámítva, a gazdakör díjszabásában mind rosszabbak a paritásos bizottságénál. Élelemben 9 kg liszt helyett 6 kg, $\frac{1}{2}$ kg zsír helyett $\frac{1}{4}$, 1 kg hús helyett $\frac{1}{2}$ kg-ot ajánlanak a gazdák.

Jól mondják: „a közös érdekek felismerésével és kölcsönös jóakarattal a munkaadó és munkás viszonyából ki lehet küszöbölni az ellentéteket és meg lehet teremteni az érdekazonosságon nyugvó együttműködést.“ Hát megteremtették! Látjuk már az érdekazonosságot és az együttműködést: a gazdákét és azokét, akik a magyar dolgozó népnek ezt a díjszabást ajánlják. Ezt „az érdekazonosságon nyugvó együttműködést“ teremtették meg! Jó magyar testvér, tedd le kezedből az osztályharcos fegyvereket, most gyün a testvéri szeretet!

1925-ben nem kaptatok testvéri ígéretet, hanem küzdöttetek és emberséges béreket tudtatok kiharcolni. De az nem volt érdekazonosságon nyugvó együttműködés a gazdákkal, „A Nép“-el, hanem csunya bérmozgalom. Most mindezekre nincs szükség. Magyar közösség, népközösség, sorsközösség, osztály nélküli társadalom, testvéri szeretet diktálja ezentúl a téli kenyeredet.

Legfőbb ideje, hogy sajtónk mélyebben nézzen népünk életkérdéseibe és ne fogadjon el csupa kényelemszeretetből mindent, amit a népellenes, idegen ideológiai vizeken evező, demagóg népvézérkék nagyszóval szertekürtölnek. Aki igazán népünk érdekében akar dolgozni, ne sajnálja a fáradságot és menjen a nép közé.

Szakács Gábor

Kis Mihály földhöz jut

Jól kifundálta Kis Mihály, hogy jut a földhöz. Ott állt a föld az éren. Nem volt elsőrendű, megközelíthetősége is sok kifogásolni valót hagyott, de föld volt, nem kell érte készpénzt fizetni és munkával be lehet törni. Az jó, hogy nem vetnek rá sokan szemet: silány jószág után nem kapaszkodik a módos ember. De, ilyen nincstelennek, mint ő, megteszi. Mégis csak lesz egy kis fundamentum a lába alatt, nem lesz annyira a más kutyája, akit bitangul erre-arra lökdös rossz sora. ... Még egy-két hónapig fogához veri a garast s összeverődik az első részlet. Akkor már a bank kezét ad: teremtheti magának a kenyeret.

Gyűjtögette szorgalmasan a földre valót Kis Mihály. Nagy akarással sorozta egymáshoz az apró pengőket. Naponta tizszer is elsummázta önmagában a levőt és leendőt. A kosztot megszorította, dohányt a legmérgeesebb és legolcsóbb kapát tömködté a cseréppipába, de czeken kívül is ezer apró ravasztságot talált ki, hogy megtakarítson néhány fillért. Azelőtt hetvenkedő legény volt, egy szóért is felforrt a vére... Most verejtékkal, alázatosan dolgozott. Magábanyelt minden indulatot és reszketett a gondolatra, hogy a szolgálatból elbocsájthatják: megeshet, hogy nem talál azonnal más gazdát és akkor nem lesz föld.

Gyűjtögette a pénzt Kis Mihály: nem evett és nem ivott. „Majd akkor!...“ — ez volt a felelete a gyomrának, ha kenyéren kívül más ételre is megkíváncszott. — „Majd akkor!...“ — Ezt üzenté a torkának is, ha nagy, koccanós esték duhajságait abajgatta emlékezetébe. Kis szabadidőkön kiosont az érre és meghízaltta szeméit a földön. — „Az enyém!“ — villant át benne és éhes ösztönét gyönyörrel megremegtette ez a gondolat.

Otthon, az asszonnyal közösen tervelgették az álmot. Megtárgyalták, hogyan hasznosítják majd a földet, — az ő földjüket. Kiszínezgették ezernyi lehetőségét. ... Jövőjük tervelgetéseibe néha belesírt a gyerek: ifjabb Kis Mihály. Ilyenkor az asszony emléihez emelte a csecsemőt, de nem sokat ért vele, hiszen a rengeteg nélkülözéstől teje nem volt. Szomorú anyai gondok vették elő ilyenkor, de benne is erős volt a föld után való vágyakozás: legyűrte őket. Ő is arra gondolt: — „majd akkor!...“ —

Már tudták, ha a dolgok eddigi síma menetébe valami rendkívüli, zavaró körülmény nem jön, tavaszra együtt lesz a pénz: az első részlet. Ez a legnagyobb, a hegy. A többi kis dombocska, az már nem esik olyan nehezükre, könnyebben átlépdelnek rajta... Tavaszra tehát nekik is lesz földjük, mag kerül bele és ha az isten is úgy akarja megkönnyül a helyzet. Kis Mihály jócskán megsovánnyodott a „gyűjtés“ alatt. Ha figyelmeztették rá, mosolyogva legyintett: — „Majd vissza hízem.“

— Mikor, Mihály bá'?

— Majd...

És titokzatosan mosolygott hozzá.

Mentek a napok. A tél hatalmas testével ráfeküdt a világra. Az élet megdermedt, a hó fölött nehéz károgással keringtek a

varjak... Kis Mihályék jól elgyugaszolták ronggyal az ablak réseit. A farkasordító hideg ellen rongyokkal és ócska párnákkal védekeztek. De a hideg a rongyokon is keresztülhasított és egy napon sírósan köhögni kezdett ifjabb Kis Mihály. A gyerek egyre zihálóbb köhögése fejbekólintotta a nehéz férfit s körmökkel tépte az anyjai szívet, de agyukra kétkézzel kapaszkodott a föld éhsége és nem engedte őket, nem tudtak szabadulni a gondlattól, hogyha tavaszra nem jön össze a pénz, az egész év elveszett.

Ifjabb Kis Mihály szájába meleg és keserű teákat öntögettek, de ez nem segített...

Kis Mihály nehéz szívvel temette a fiát. Az asszony is szomorú volt, hallgatag. Az ember maga ácsolta össze a koporsót és maga vitte a temetőbe... Amíg vitte a csikorgó utcákon, a feje a mellére lógott és kegyetlen érzések tépték a bensejét...

De a temetés után hamarosan a régi lett minden. A maló tél-lel egyre izzóbbra duzzadt Kis Mihály reménye.

A koplalástól már egészen összeaszott arcán kiültek a csontok. Februárra ő is halkán köhécselt. A köhögése mélyről jött és egyre erősödött... Az olvadó hó alól már emelkedett ki az élet és új reményekbe hajtotta a mámorító valóságot. — „Föld, föld“ — újrázta belül szakadozott ködmöne alatt valami hatalom és ő a kivirágzott gondolatok alatt minden egyebet elfelejtett... — „Föld, föld“ — zenélt füldobjain a bűvös szó és ő teljesen felolvadt, megsemmisült a nagy érzésben.

Mire kivirágzottak a napok, megvolt a részlet. Az arannyal fűrésztő, életet kipezsdítő tavaszi nap fényében dobogó szívvel indult a földre, a saját földjére. A kölcsönvett lovakat gyorsabb iramra ösztökélte és jóleső érzéssel hallotta, ahogy a saroglyában zörög a szántó-vető szerszám.

Amikor kiért a földekre, már felhágott a nap. A távolból hangrangkongás hangzott. Levette kalapját és imádkozott. Nagy hálátkat rebegett az eget urának, hogy megengedte élni ezt a napot. De az imádság felén valami megragadta a mellét és kegyetlen körmökkel beletépett. Éktelen köhögés fogta el. Amikor a köhögése alábbhagyott, úgy érezte, hogy édeskés folyadék ömlik a száján. Vér.

Valami hideg érintette meg. Nézte a vért, a saját vérét, ami cdahullott a földre... A földre, az éhes, szomjas földre, ami a hulló vért mohón, itta, itta . . .

Palotás Imre

AZ IGAZSÁG SÍRJA.

Aki ezen sírban fekszem, vagyok égi igazság,
Még mielőtt születék, zsarnokul eltemetett.
Könnyekkel ne fűröszd, ha ki erre jövendesz a halmot,
Arcodon ott a nap, itt a por elissza könnyüd.
Ásót végy, s mielőtt a föld nem kerges egészen,
Bonts ki erőszakkal, akit erőszak elött.

Garay János (1812—1853)

Édes anyanyelvünk

A napokban egy furcsa lapot hozott a posta. Cirillbetűs, ismeretlen kezdetleges írás s a szöveg érthetetlen. Hirtelenében úgy álltam az írás előtt, mint 19—20-ban a cirillé vedlett címtáblák előtt, betűzve s találgatva az értelmet. Nehezen jöttem rá s furcsa érzéssel, hogy magyarul írták a lapot, de cirill betűkkel: „Kedves bátyám szeretete! hugod.“ Egy távoli kis rokonom dicsekedett el első írásával. Hogy feleljek neki? Hogy magyarázzam meg, hogy ez a dicsekedő s dicséretet váró kis írás nekem milyen zavaró és fájó. Most itt felelek neki s magamnak, számára biztosan érthetetlenül, magamnak talán vigasztalanul. Neki még sok mindent meg kell tanulnia, a magyar betűn és a szón kívül, amíg felfogja azt a kérdést, amit nekem feltett, nekünk de sokat kell még törnünk a fejünket, míg erre választ, megoldást adhatunk.

A magyar betűről kellene írnom. Azaz kis húgom esetéből kiindulva a magyar betűtelenségről, írástudatlanságról. Analfabétákról, fél-, háromnegyed- és teljes analfabétákról. A jugoszláviai magyar közművelődésről, közoktatásunk bűneiről, pusztuló örökségünkről: a magyar nyelvről. És megmaradásának alapfeltételéről: az írástudásról.

A vojvodinai iskola-politika nehéz mesterség volt mindig s foga kérdés ma is. Vojvodina ezerszinű varrottasán, természet, gyarmati-politika, szétszóródás-adta nemzetiségi területén előre-látó kultúr-rendszert kiépíteni, közoktatási egységet és rendszert adni úgyszólván képtelenség. Apám valamikor egy-két évig szerb gimnáziumba kényszerült, mert az volt a legkönnyebben megközelíthető. Az elemiben — még a háború első éveiben — sváb gyerekekkel ültem egy padban, akiknek magyar nyelven való erőlködését kínos volt hallgatni. De a jómódú szülők nógatták őket, mert úri s magyar embert akartak belőlük faragni. Azóta persze biztosan és öntudatosan beszélik népük nyelvét. De attól félek, kis húgom mindig habozva néz majd fel, hogy tyét vagy csét kell-e írni, hogy az ékezetekről vagy kettős mássalhangzókról ne is beszéljünk.

Elöttem fekszik az 1921-es állami statisztikának a közoktatásra vonatkozó része. Bánságok szerint osztályozza az írástudatlanokat s így a dunai bánság 34.1% írástudatlanjában nemcsak Bácska, Bánát, Baranya szégyenét látom. Hiszen vannak a dunai bánságban ma is járások, ahol 50, sőt 60%-on felül van az írástudatlanok száma. De ez a felosztás maga is egy nagy hibára mutat, a bánság lehet közigazgatási egység, de közoktatás tekintetében bizony különálló, semmilyen más keretbe nem foglalható terület a Vojvodina. Ide egészen sajátos iskolai és közoktatási politika kellene. Hiszen a Vojvodinának nemcsak történetében és hagyományaiiban, de kultúrájában is megnyilatkozó sajátosságai eléggé bizonyítják önálló kultúrterület voltát. Ez itt most sem politikai, sem kultúrális partikularizmus, egyszerűen az adottságokkal való számolás.

Ami a közoktatás ügyét megakasztja, az a nemzetiségi kérdés. Három, sőt négy nyelven tanítani és mégis valami közös kultúrát adni, ehhez a mi kezdetleges közoktatásunk gyenge. Elszász-nak ősrégi kétnyelvű kultúrája van és mégis óriási nehézségekkel és úgyszólván kiküszöbölhetetlen hibákkal küszködik a közoktatás. Nem egy külföldi diák, akinek megvan saját kiművelt anyanyelve, jobban megtanul németül is, franciául is, mint az odavaló főiskolás. És ha ez a kétnyelvűség — majdnem azt írtam, s azt hiszem találóan, kétlakiság — a főiskolán ennyire szerencsétlen, akkor elképzelhetjük, milyen lehet, ha ugyanez nem a főiskolán probléma, mint ott, hanem az elemi és középiskolai oktatásban. Mert ott az elemi és középiskolai oktatás kiküszöbölte ezt a kérdést nyelv tekintetében tökéletes tanszabadságával, elegendő iskolával, elég tanerővel és megfelelő tankönyvekkel. Nálunk bizony nagyon összetett és nehéz ez a kérdés. És nem is annyira pénz, iskolahelyiség és tanerő kérdése, hanem a legtöbb esetben helyi és időleges jóakaraté. A közoktatástól pedig, mint bürokratikus intézménytől, amíg intézményesen nem számol kultúrterületének adottságaival, jóakaratot várni nem lehet.

Kis hűgom esete így éppen nem szórványos és dicsekvő írástudása mellett is bizony analfabétának kell neveznünk, ha az írást kifejezésnek s nem egyszerűen egy megtanult kézügyességnek tartjuk. Ő nem írni, hanem rajzolni tud, cifra, idegenszerű ábrákat, de a betűnek, a szónak, amit leír, nincs lelke. Sose lesz neki otthonos, jóleső érzés a betűre nézni, mindig zavars tananyag marad számára. És így nemcsak képzetlenség és műveletlenség, de belső összeütködés és lelki megosztottság is lesz az eredmény.

De menjünk tovább. Kis hűgom talán tovább tanul majd és egy feltételezhető szülői, otthoni oktatás után kiegyenlítődik nála az anyanyelv és írás kérdése. De aki nem tanul tovább? Pedig ez a gyakoribb eset. A cifra betűket később csak adófelszólításon vagy a katonaságnál láthatja mindinkább elmosódó értelemmel és akkor az írni-olvasni tanult analfabéták közé lehet sorozni.

Vojvodina írástudatlansága nagyon bonyolult betegség. Az analfabétizmusnak legkülönbözőbb fokozatait és osztályait állapíthatjuk meg. Nézzünk most szembe ezen fokozatokkal és osztályozással.

A szomorú osztályozás legelején azok állnak, akik soha semmi-féle betűt nem tanultak. A Vojvodina tanyavilágának elhanyagolt magyarsága ez, mely még egészen nagy városok közvetlen közelségében és közoktatási területén is írástudatlan marad. Szubotican pl. a 11 éven felüli lakosság 22.3%-a analfabéta. A szuboticei magyar írástudatlanok számára csak következtethetünk. Feltételezhető, hogy a szuboticei magyarság arányszáma rosszabb, mint a többi nemzetiségé, de még ugyanazon arányban is 5000-en felül van a 11 évnél idősebb magyar analfabéták száma. Ezzel szemben a télen indult meg az első tanfolyam magyar analfabéták számára és 30 jelentkező közül 20 megtanult írni-olvasni. Az 5000 és 20 számok ellentéte mutatja mulasztásainkat és kötelességünket. Az összmagyarságra vonatkozólag csak egy pontos adatot tudunk:

az 1921-es népszámlálás adatai szerint Jugoszlávia magyar lakosságából az 5 éven felüliek 20.9%-a volt analfabéta (a németeknek csak 10.7%-a). Az 1931-es népszámlálás a 11 éven felülieket számítja csak és nemzetiségi szempontból nem dolgozza fel az analfabéták statisztikáját. Így még megközelítőleg sem tudunk összehasonlítást tenni és 10 év közoktatásának eredményét felmutatni.

A magyarság mai helyzetét csak kerülő úton és megközelítőleg állapíthatjuk meg. Abban a két járásban és két városban, ahol a lakosság része magyar (topolai és szentai járás, Szent és Szt. Kanizsa város), a 11 éven felüli lakosság 15.5%-a analfabéta. E két járás és két város adataiból is igen sokat láthatunk. A négy terület közül legkevesebb analfabétája Szt. Kanizsának (13.6%), ami a magyar lakosság tömörségének tudható be. A legtöbb a topolai járásban van (16.5%), ahol a magyarság arányszáma a négy terület közül a legkisebb és tanyavilága a legkiterjedtebb. Az írástudatlanság a tömörség és helyi iskolák hiányának tulajdonítható legnagyobb részben. Nyers számokban kifejezve a két járásban és két városban 14 ezer 11 éven felüli magyar analfabéta van.

Mindjárt meg kell azonban jegyeznünk, hogy a magyarság művelődés szempontjából ezeken a helyeken van a legkedvezőbb helyzetben, hiszen egyéb nemzetiségek művelődési statisztikájából is látható, hogy a tömörséggel egyenes arányban áll a művelődés foka. Ha tehát a legmagyarabb helyeken minden hatodik 11 éven felüli magyar ember írástudatlan, akkor az egész Vojvodina területén minden ötödik, sőt negyedik magyar ember analfabéta. És ez minden bizonnyal azt jelenti, hogy 1921 óta a magyar analfabéták száma csak nöhetett.

Én valamennyire ismerem Vojvodina magyarságát s mégis alig tudnék 40—50 analfabétát felsorolni, akiket ismerek. És azt hiszem, hogy a magyar értelmiségi és polgári osztály legnagyobb része tiz újján meg tudja számolni azokat a magyar írástudatlanokat, akiket személyesen ismer. Milyen kevésbé ismerjük azt a réteget a kisebbségi magyarságnak, amellyel leginkább kellene törődnünk! Nagy és súlyos mulasztásokat, tájékozatlanságot, nemtörődést tár ez fel.

Az írástudatlanok második, nem kevésbé szomorú osztálya azokból rekrutálódik, akik használat és gyakorlat híján elfelejtik az írás-olvasást. Akiknek nincs pénzük könyvre, újságra s nincs alkalmuk és idejük olvasásra, művelődésre. Az előbb felsorolt számban bizony sok ilyen is van, de a statisztikában ma még írni-olvasni tudónak feltüntetettek közül is egy jó rész idesüllyed. Ez persze nem a közoktatás bűne, de jó példája annak, mennyire gazdasági kérdés kisebbségünk közművelődése. Ezekről nincs statisztikánk, mert a népszámlálás csak azokat mutatja meg, akik írástudatlanok maradtak, azokról, akik írástudatlanokká *válnak*, nem tud. Pedig nem elhanyagolható ezeknek száma sem és amellett ez nemcsak hiány, mint az első esetben, ez veszteség, ez rontás, ez értékek elkallódása, a már meglévőnek eltékozlása. Ebbe a veszteség-lajstromba jut az a sok száz és száz magyar gyerek, aki

úgy ahogy megtanult olvasni és betűt vetni, de aki azután soha könyvet nem lát és sohasem lesz módja s alkalmá felhasználni. Ide azután nem elég analfabéta-tanfolyam, sőt az a könyvszolgálat sem lenne elég, aminek hiányát annyíra panaszoljuk, ide sokkal nagyobb és hathatósabb, gyökeresebb segítség kéne.

Fél és háromnegyed analfabétákat is ismer kisebbségi sorunk. Ezek azok a gyermekeink, akik nem anyanyelvükön részesülnek közoktatásban. Akiknek idegen marad a betű s sohasem lesz jóbarát, a legjobb esetben is magánszorgalommal pótolta dögő magyar olvasás és szóalmasan erőlködő hibás írás. Kis húgom, ha történetesen nem tanulhatna tovább, a félanalfabéták ezen csoportjába jutna. És hogy ezeknek száma sem elenyésző, mutatja azoknak a középiskolába jutó magyar gyermekeknek gyakori példája, akik nevükön kívül semmit se tudnak anyanyelvükön leírni. És azok, akik cirill betűkkel írnak magyar levelet. Akik zsenge négy évük alatt, vagy nagyon hiányosan hat év alatt, nem tudnak két nyelvvvel megbirkózni. Hogy az írástudatlanoknak ez az osztályozása nem túlzott, arra szomorú bizonyíték a középiskolába kerülő magyar gyerekek versenyképtelensége és számuk állandó sorvadása. Ezek is kimaradtak a statisztikából, amely ilyen felemás írástudásról nem tud.

De mi, akik tudunk róla, mit mondjunk nekik, hogy tanítsuk őket és szerettessük meg velük a magyar betűt?

Írástudó az, aki folyékonyan, megerőltetés nélkül és kedvvel olvas anyanyelvén és helyesen, szabatosan fejezi ki gondolatait írásban. Erre azonban a mai közoktatási rendszer mellett mind kevesebb a példa. A vajvodinai közoktatás hiányai már az óvodán és előkészítőn kezdődnek. A magyar gyermekek legnagyobb része nem jár óvodába. Ha pedig jár, az odahaza anyanyelvén beszélő gyermek alig pihegő értelmét teljesen érthetetlen szavakkal, versekkel terhelik meg. Kicsiny gyermekagyában összekeverednek a szavak, fogalmak, megmásíthatatlanul zavaros képzeteket ültetnek el lelkükben. Ez persze a ritkább eset, hiszen a szuboticiai óvodáskorú gyermekeknek csak 15%-a jár óvodába és ugyanannyi előkészítőbe. De hogy ilyen óvodákba és előkészítőbe nem járnak gyermekeink, azon még panaszkodni sem lehet! Pedig nem közművelődési, de egyszerűen szociális szempontból képtelenség, hogy egy város, amelynek nincsenek napközi otthonai, ennyire elhanyagolja kis gyermekeit.

Az elemi iskolai oktatás is óriási hiányokat mutat úgy általános, mint kisebbségi szempontból. A szuboticiai közoktatási terület 75 iskolájából a városban 4 magyar iskola van (mlakai, sömjéki, kakas, homoki). E négy iskola 4 magyar osztályának körülből 650 tanulója van. Az V. VI. osztály mindenütt államnyelvű, de különben sem jöhet tekintetbe, mert Szuboticán ezen korosztály tanköteleseinek csak 10%-a jár iskolába. A tanköteles magyar gyermekek száma az I.—IV. osztályokban 3500-ra tehető, de a szuboticiai általános iskoláztatás arányában legalább 2800 magyar gyermeknek kellene az elemi iskola I.—IV. osztályaiba járni. Szubotica összes gyermekeinek csak 80%-a jár az elemi iskola

négy osztályába és a magyar gyermekek egy negyed része sem részesül anyanyelv oktatásban (18.5%). Városunk közoktatási politikája tehát iskolán kívül és iskolában gyártja az írástudatlanok fent elsorolt különböző fajtáit és így lehet városunknak 11 éven felüli lakosságából 22.3% analfabéta. Minden ötödik iskolakoron túl lévő ember írástudatlan.

Közoktatásunk általános és speciális hiányai mind arra mutatnak, hogy egészen sajátos, adottságaival számoló és azokból kiinduló iskolapolitika kellene tehát Vojvodina területén.

Kis hűgom és számtalan magyar gyermek amilyen tétova írásában és beszédében, olyan használhatatlan lesz kisebbségével súlyosbított életharcában. A kisebbség kisebbségérzetét csak egy erős nyelvbe és népi kultúrába ültetett nemzetiségi öntudat tudja ellensúlyozni. Mert a kisebbségérzetével, határozatlanságával nemcsak magyarsága, nemzetisége sikkad el az embernek, hanem embersége is. Csak nyelvével, népének nyelvében élő multjával, hagyományaival, történelmével, egész kultúrájával — csak nemzetiségének öntudatával és az egészben feloldódásával járulhat hozzá itt is a magyarság Vojvodina kultúrájához. Mert ha ez a kultúra ma hiányaiban és kezdetlegességeiben körvonalazható is csak, bizton hiszünk egy kiegyensúlyozott, fejlődő, értékeket termő vojvodinai kultúrában.

Kossa János

Egy élet röviden

Anyám, apám és hét testvérem volt. Mire a nyolcadik világra jött volna, vele együtt meghalt az anyám. Ez 1913-ban történt. Maradtunk két évestől tizenöt évesig. Mikor kiütött a háború, a jegyző azt mondta az apámnak, hogy adja neki a kocsit, lovakat és akkor felmenteti. De ez csak fél évig lett így, azután elvitték. Ki is töltött három és fél évet. Hat-hét kérvény ment, de csak a pénzt vették fel és nem lett semmi. Olyan jószívűek voltak, hogy még a kenyereinket is elrekvirálták. Mikor éhezünk, akkor gondoltuk el, hogy máskor eldugjuk, nehogy megtalálják, mert nem lesz mit enni. Nagyon nehéz volt kapálni. Megvágtam a lábamat és sírva ment a munka. A bátyám, aki ekézett, azt mondta: „Ne bögj, mire hetedszer megvágod, megtanulsz kapálni.“ Két öregebb néném beteges volt és nem bírták a külső munkát. Jött a kaszálás, kértük, hogy engedjék haza apánkat, mert a bátyánk csak tizennégy éves. Hazajött öt napra. Ment a munka két kaszával, hogy el legyen csépelve is, mire lejár az idő. De nem így lett. Nem ment vissza és másnap már keresték. Elbújtattuk. De harmadnapra megtalálták és mint egy gyilkost, megvasalva vitték. Meg volt a gabona, de nem lehetett öröltetni cédula nélkül. Elmentem az asszonyokkal kérni. Sokan voltunk. Félnapokat is lestünk. Aki szép fiatal asszony volt, meg nagylány, az hamarabb kapott. A falu arról volt nevezetes, hogy rekviráltak. Azt mondták, kell a

katonáknak. És azok ott éheztek, mi meg itthon. Mire vége lett a háborúnak, én tizenegyéves lettem. Befejeztem az iskolát, de csak három osztályt vizsgáztam. A többit csak télen jártam. Így volt az egész család. Felnőttünk. Az apám szigorú volt. Mindig azt hallottuk tőle, hogy tisztességesek és becsületesek legyünk.

Mindég azt gondoltam, hogy azért ilyen az én sorsom, mert nincs anyám. Tizenhatéves koromban férjhez mentem, azt gondoltam, jobb lesz. De nem lett. Tovább ment a hajszja, meg a koplálás, hogy szerezzünk. Mikor kaszáltuk a részbúzáat, mi marokverők tíz-tizenegy óráig is húztuk a bógót, a férfiak meg szedték. Ha meglöktük egymást, összeestünk. Pedig még úgy gondoltuk el, hogy jó gazdánk van, mert adott két-három fa meggyet és ebédre főzhettünk meggyet kis vízzel, lisztet habartunk rá és lett leves.

Mire befejeztük volna a munkát, kijött a koesi, hogy menjünk haza, mert leégett a házunk. Újból nagy munka zúdult ránk, mert nem volt pénzünk munkást fogadni. Néhány nagyon vallásos ember ajánkozott, hogy segít. De csak szóhang volt. Mikor hívtuk, sose értek rá. Azok az emberek, akiket nálunk úgy hívtak, hogy istentagadó otthonisták, azok segítettek. Nem is mondták, csak jöttek. Azután jobb lett volna a sorom, mert kezdtük egymást megérteni. Az uram kezdett bejárni a szervezetbe és kezdett engem is tanítani. De a sok munka elpusztította az egészségét és meghalt. Így megint magam maradtam . . .

Pecze Franci

A munkásbiztosítás kérdései

A munkásbiztosítással kapcsolatos kérdések közéletünkben igen fontos helyet foglalnak el. Az utóbbi évek során az orvosok, munkaadók és munkások, mint közvetlenül érdekelt felek számtalan esetben mondtak a tényleges, vagy az általuk feltételezett visszasságokról bírálatot.

Az orvosok támadásai a Munkásbiztosító bürokráciája ellen irányulnak és az intézmény átszervezésének szükségességét hangsúlyoztatják maguknak követelve a vezető szerepet.

A munkaadók a munkásbiztosításról, mint súlyos gazdasági teherről beszélnek és azon vannak, hogy tagsági illetékeiket leszállítsák és egyúttal csökkentsék a nyújtandó segélyek összegét is.

A munkásság a biztosítás kiszélesítéséért száll síkra és követeli annak kiterjesztését az eddig figyelembe nem vett rétegekre, valamint az önálló betegsegélyező pénztárak sürgős központosítását.

★

Az alábbiakban röviden kifejtsük a munkásság szempontjait és azokat a módokat, melyek a kérdés gyors és kielégítő rendezésére lehetőséget adnak.

Hangsúlyozzuk, hogy a munkásság a munkásbiztosításra,

mint hosszú és céltudatos harcainak eredményére tekint; véleménye az összes kérdésekben határozott és bírálata is azt a célt szolgálja, hogy az intézmény megfeleljen hivatásának, azaz örökjön a munkásság élete és egészsége felett, a rászorulókat rendszeres gyógykezelésben részesítse stb. stb.

1.

A fő hiányok. — A munkásbiztosítás (m. b.) mai formájában nem felel meg a követelményeknek. A munkaadók makacs ellenállása gátolja a szabad fejlődést és ezért még ma is a következő hiányokat állapíthatjuk meg:

1. a) A munkásság aggkori és munkaképtelenség esetére szóló biztosítása egészen 1937 szeptember 1-ig váratott magára és a célt a meglevő törvény sem oldotta meg;

b) a mezőgazdasági és közmunkákon dolgozó munkásokra a betegsegélyezés nem terjed ki;

c) a munkásbiztosításon teljesen kívül állnak a tengeri halászok és a háziipari cikkek előállításán dolgozók, azonkívül az állami és bányászati hivatalok havi és napidíjas alkalmazottjai.

2. A m.b. központosítása sem fejeződött be, mert a vasuti és bányamunkások külön pénztáruk kötelékébe esnek.

3. Az állam megvonta a munkásbiztosítástól a pénzügyi támogatást

4. Az összes eddigi kormányok politikai okokból mindmáig nem engedélyezték a m. b. vezetőségeinek választását.

Nagyjából a fenti tényekre vezethető vissza a m. b. jelenlegi egészségtelen állapota.

2.

A mezőgazdasági munkások biztosítása stb. — A munkaadók és politikai képviselőik minden áron azt bizonyítják, hogy a m. b. kiterjesztése a mezőgazdasági munkásokra és a közmunkákon alkalmazottakra a gazdasági életet túlterhelné. Ennek következtében a munkásság több mint fele, miután elveszti munkarejét, kenyer nélkül az uccára kerül.

A tények rácáfolnak erre az okoskodásra.

Ha bevezetnék 1) a tengeri halászoknak és házi iparban dolgozóknak, körülbelül 100.000 személynek, baleset- és betegség-biztosítását és 2) a mezőgazdasági munkásokét, akkor a biztosítási illetékek többlete 110 millió dinár lenne (1): 45, 2): 65 millió), amiből munkásokra és munkaadókra külön-külön 55 millió dinár esne.

Ez ellen az 55 millió dinárnyi teher ellen tiltakoznak a munkaadók. Amit a munkásság nyomorúságos bére mellett örömmel fizetne, a munkaadók „nem bírják” el.

3.

Az aggkori és rokkantsági biztosításra vonatkozó törvény nem felel meg a szükségleteknek, mert:

1. A munkás csak 70 éves kora után kaphat nyugdíjat és ezt a kort a munkásságnak csak három ezreléke éri el.

2. Mert az özvegyek részben, a férjezett munkások teljesen

elesnek az özvegyi, illetőleg aggkori biztosítástól, amennyiben a törvény szerint az özvegyek mindössze három évig élvezhetik férjük nyugdíjának negyed részét; a férjezett munkásnők pedig sem aggkori, sem rokkant segélyt nem kapnak.

3. Rokkantsági segélyben csak azok részesülnek, akik 66 %-nál súlyosabb rokkantak.

4. Mert a segély összegét a tízesztendeig befizetett járulék alapján határozzák meg és nem veszik figyelembe, hogy akik hús, harminc évet fizettek be, megkárosodnak.

5. Végül, mert a hozzájárulástól az állam elzárkózik.

A fenti megállapításokkal szemben a munkásmozgalom minimális követelése a következők:

1. A nyugdíjat az 50—55 éves kor betöltése után folyósítsák. Így a munkásság 2,5—3 %-a élvezhetné azt.

2. A gyermektelen özvegyek férjük nyugdíját száz százalékban kapják egészen férjhezmenetelükig.

3. A férjezett munkásnőkre terjesszék ki a kötelező aggsági és rokkantsági biztosítást.

4. Az elhalálozott munkás gyermekeinek segély összege tekintet nélkül azok számára a nyugdíj összeg 25 %-át tegye ki fejenként.

5. Kapjanak rokkantsági segélyt azok is, akiknek rokkantsága a 66 %-on alul van, munkaképtelenségük foka szerint.

6. A segélyek nagyságának megállapításánál a befizetett járulékok mennyiségét is vegyék figyelembe.

7. Az állam segély címén a munkaadók és munkások járulékának 25 %-át adja és a segélyeket 33%-ra emeljék fel.

4.

Központosítás vagy decentralizálás. — Vitán felül áll, hogy egy központból irányított anyagilag erős m.b. tud csak az összes követelményeknek megfelelni. Mégis annak ellenére, hogy a m.b. központosítását törvény írja elő, azt mind máig nem hajtották végre. A bányász betegsegélyező biztosítás állandó válságai fényesen igazolják: mennyire káros a biztosításnak szakmákra tagoltsága. A munkásság olyan m. b.-t akar, amelynek keretében úgy szakmailag, mint lakhely változtatást illetőleg szabad mozgási lehetősége van.

5.

Allami segélyezés. — Az állam az általános gazdasági válságra hivatkozva beszüntette a m. b. segélyezését. Véleményünk szerint az állami költségvetés emelkedése módot kell hogy adjon a m. b. állami segélyezésére.

6.

Kinevezett vagy megválasztott igazgatóság. — A m. b. önkormányzatát törvény írja elő, mégis a választásokat máig nem tartották meg, noha arra a kormányt eddig minden pénzügyi törvény felhatalmazta.

Az igazgatóság kinevezéséről áttértek a kormánybiztos rendszerre, majd ismét vissza a kinevezéshez. A munkásság kitartó

harcot folytat a szabad választásokért, a reakciós intézkedések, különösen a kormánybiztos rendszer ellen, amely a m. b.-t a tönk szélére juttatta.

A m. b. nyilvánvaló nehézségei arra vezethetők vissza, hogy az igazgatóságokban nem a munkások és munkaadók által megválasztott egyének ülnek, hanem kinevezett hivatalnokok végzik az irányítást. Nagyon sok orvosa és tisztviselője van a m. b.-nak, akiknek nem csak, hogy semmi közösségük nincs a munkássággal, hanem egyenesen ellenséges magatartást tanúsítanak vele szemben. Éppen ezért fontos kérdés a munkás biztosításnál az igazgatóság választása, mivel ez kizárná ebből a nagyon fontos intézményből a nép ellenségeit és nyugodt fejlődést biztosíthatna számára.

7.

Mit kap a munkásság a m. b.-tól? Ha párhuzamot vonunk a nyújtott pénzbeli segélyek és az adminisztrációs költségek között, megállapíthatjuk, hogy amíg az utóbbiak állandóan nőnek, addig az előbbieket folytonosan csökkennek.

Egy tagra eső segélyek (táppénz, szül. segély)			Adminisztr. költségek (igazgatási, önkormányzati és betegellenőrzés)		
Din.	az összes illetékek		Din.	az összes illetékek	
	% -a			% -a	
1930	189.—	38.7	84.60	17.3	
1933	124.30	24.8	96.80	19.6	
1935	133.20	28.3	99.10	19.8	

A m. b. központja ezt az összállaték csökkenésével, azaz a munkabérek esésével igyekszik igazolni. Ez azonban még mindig nem igazolja az adminisztrációs költségek ilyen nagyarányú növekedését.

1935-ig a munkabérek átlag 18%-ot estek, ugyanakkor a kifizetett segélyek összege 29.5%-os csökkenést mutat fel, az adminisztrációs költségek 10%-os emelkedése mellett.

Átlagos munkabér	folyósított pénzbeli segélyek	adminisztr. költségek
1930	100	100
1933	87.5	114.4
1935	81.6	110.0

8.

A munkaadók hátralékai. — A munkaadók illették-hátraléka, az egyszerűen törölt 160 millió dinár ellenére 1937 végéig 190 millió dinárt tesz ki. Ennek jelentőségét akkor láthatjuk csak tisztán, ha tudjuk, hogy a Közp. m. b. pénztár egyévi jövedelme 300 millió dinár és hogy hátralékuk felét a munkaadók annakidején munkásaiktól levonták. A munkásoktól jogtalanul elvett pénzek megtartása egyszerűen sikkasztásnak minősíthető.

Az ügyek ilyen hanyag kezelése magától értetődően a Közp. m. b. pénztár összes eddigi igazgatóságainak bűne.

9.

A hátralékok behajtása helyett segélyszállítás. — Az igazgatóság leleményességére jellemző, hogy 1932-ben, mikor a mun-

kabérek zuhanása következtében a hiány előjelei mutatkoztak, ahelyett, hogy a munkaadói hátralékokat behajtották, vagy a túlnagy személyi és adminisztrációs költségeket csökkentették volna, a segélyeket szállították le, silányabbá tették a gyógykezelést és a betegek ellenőrzését megszigorították.

Még kell említenünk, hogy a gyógykezelések addig sem voltak kielégítőek, azóta meg éppen gyalázatosak. E fényes műveletekben különösen a szuboticei, petrovgrádi és banjalukai pénztárak tüntették ki magukat. Ezeknél az összilletékekből 1935-ben

	gyógyszerre	táppénzre	igazgatási költségre
	j u t % - b a n		
Subotica	10.6	15.9	22.2
Petrovgrád	13.1	16.4	27.6
Eanya Luka	8.2	19.5	26.2
Közp. Bizt. pénzt.	12.7	24.4	19.8

A betegek kezelésének lerövidítését, az értéktelen és silány gyógyszerek adását a Közp. m. b. pénztár jelentése úgy igyekszik igazolni, hogy maga a munkásság, a munka elvesztésétől való féltelmében még betegen is munkába áll. Hogy a lecsökkent illetékek ellenére miért folyósít nagyobb összeget az adminisztrációs költségekre, arról a jelentés hallgat. Nézzük meg az alábbi kimutatást:

A tagok adminisztrációs költségre személyenként fizettek 1935-ben	
Közp. M. B. Pénztárnak (átlagosan)	93.06 dinárt
Petrovgrád „	94.27 „
Banja Luka „	109.27 „
Szkoplye. „	117.78 „

A munkaadók behajthatlan illetékei, a kibírhatatlanul magas adminisztrációs költségek és a többi felsorolt hiányosságok nyilvánvalóvá teszik, hogy a m. b. jelenlegi formája nem felel meg hivatásának.

10.

Kórházak és szanatóriumok építése. — A munkaadók és egyes orvosok gyakran támadják a Közp. m. b.-t, hogy szanatóriumokat, kórházakat és rendelőket épít. Állításuk szerint ezekre nincs szükség. Anyagilag túlterhelik az intézményt. A munkásság nem veheti igénybe őket kellő mértékben; ami pedig a rendelőkct illeti, egyenesen szaporítják a betegek számát. Véleményünk szerint a szanatóriumok különösen a t. b. c. elleni küzdelemben nagy szolgálatot tesznek, a modernül berendezett nagy rendelők pedig sokkal jobban megfelelnek céljuknak, mint az eszközeikben feltétlenül hiányos magán orvosi rendelők.

Amit e pontban magunk is kifogásolunk, az a kórházak és szanatóriumok csak részleges kihasználása. 1934-ben pld. a kórházi ágyak 46%-a üresen állt. Ez nem azért történt mintha nem lett volna elég beteg, hanem azért, mert egyes betegsegélyző pénztárak takarékosági intézkedéseiket a tagok kárára fogatosították.

11.

A m. b. és az orvosok Az utóbbi években számtalan vitás esemény történt fel a m. b. és az orvosi szövetségek között, míg végre si-

került az orvosok munkakörét kollektív szerződéssel meghatározni.

Az orvosok szervezeteinek véleménye szerint az adminisztráció megbénítja a munkát és a hozzá nem értő vezetők befolyása következtében az orvos szakmájában nem dolgozhatik kedve és tudása szerint.

Véleményünk e téren nagy vonalakban megegyezik az orvosokéval. Szükségessnek tartjuk hogy a m. b.-ban az orvosok olyan helyet és munkakört kapjanak, mely tudásuknak és hivatásuknak megfelel. Vissza kell azonban utasítanunk azokat az orvosi követeléseket, amelyek a m. b.-nak nem válnának javára. E követelések egyike a lényegében ideális, de a mai keretek között csak rosszul megoldható: a betegek szabad orvos választása.

A m. b. hivatása védekezés a betegségek ellen, gyógykezelése a betegeknek és úgy az adminisztrációnak, mint az orvosoknak ezt a célt kell szolgálniok.

*

Összefoglalás. — A mai m. b. beteg. Az intézmény szenved a törvényes előírások figyelembe nem vétele miatt, hogy egyes munkás rétegeket mentesítenek a biztosítás alól és annak ellenére, hogy a m. b. terhei a munkabérek csökkenése folytán, napról napra növekednek, megvonták az állami segílyt. A munkásság általában elégedetlen a m. b. működésével, mely a helytelen kezelés folytán még azt sem nyújtja, amit esetleg nyújthatna.

Az intézményt hivatása magaslatára emelni és megalapítóinak — a munkásoknak — bizalmába visszahelyezni, csak a következő feltételek mellett lehet:

1. Módosítani az aggkori és munkaképtelenségi biztosítást.
2. A ma kivételt képző munkásrétegeket a Közp. m. b. keretébe visszahelyezni.
3. A munkaadó és munkás illetékek 25%-nak megfelelő összegben állami segílyt folyósítani, hogy a m. b. legalább a fertőző betegségek gyógyítási költségeitől mentesítve legyen.
4. A munkaadók összes hátralékait minden rendelkezésre álló eszközzel behajtani.
5. A m. b. széleskörű önkormányzata a munka és annak eredményéért való teljes felelősség viselése mellett.
6. Kiírni az igazgatósági választásokat és eltávolítani a néppellenes és protekciós elemeket.

E feltételek lehetőséget adnának az adminisztrációs költségek lecsökkentésére, a kórházak és szanatóriumok alaposabb kihasználására, az orvosi és adminisztrációs erők köteleltségeinek a meghatározására a Közp. m. b.-vel szemben, a munkásság szabadon választott képviselőinek ellenőrzése alatt.

Ennek megvalósítása a munkásszervezetek cselekvőképességétől függ.

Pálcs Miklós

Gyermekéveimből

Jöttek a téli hónapok.

Az elhagyottságnak és elesettségnek valami végtelen szomorúsága fog el még most is a hófelleges, nyomott téli napokon. Éveken keresztül ivódott belém a tél sok-sok kínja, baja, mint meztelen bőrbe a tetováló festék: lemosni többé nem lehet. Nagy szegénységünk különösen télen ütközött elő. Nyomorogtunk, fagyoskodtunk, akár az útszéli koldúsok. Emlékszem: az iskolába mindig lyukas csizmában mentem. Új lábbelim soha nem volt. Azt szaggattam cafatokká, ami még a bátyáimtól maradt, mert kinőtték. Ha jöttek a dércsipős téleleji napok, mikor meztláb már nem lehetett menni, anyám fölment a padlásra és lehozott egy pár lyukas talpú, penészes csizmát.

— Ez legalább nem lesz kicsi — szokta mondogatni mindig. Jó sok kapcát beléhúzhatsz, hogy ne fázzon a lábad.

Csakugyan nem volt kicsi, akár az ágyról beleugorhattam volna. De bármennyi rongyot csavargattam a lábamra mindig fázott. A lyukas talpon benyomult a hó, elolvadt és átnedvesítette a legvastagabb kapcát is. Úgy próbáltam segíteni a dolgon, hogy kívülről is becsavargattam ronggyal, de így meg éktelenül etrombán festett. A testi kínokon kívül még külön lelki fájdalmaim is voltak, mert a többi gyerekek mindig csúfolódtak velem:

— Oláj.. boeskorban jár az oláj...

— Hol hagytad a medvét?

— Táncoltass már medvét, boeskoros oláj!...

Otthon sírva panaszkodtam az anyámnak, de mit segíthetett volna szegény? Egyetlen hathatós segítség lett volna, ha rendes csizmát vesz a számomra, de hát az csak mesebeli álom maradt mindig. Még Feri bátyámnak se tudtak venni. Emiatt sűrű veszekedések voltak.

Volt még egy kis bűzánk. Bátyám mindenáron el akart adni belőle egy mázsát, hogy legyen csizmára való.

— Szégyellek már az emberek közé menni ilyen toprongyosan. Egész nyáron dolgozok, mint egy állat és még rendes csizmára se telik.

— Ki tehet róla? — siránkozott az anyám. — Talán én? Nekom sincs egy rendes ruhám, amiben a piacra menjek. Még a falatot is elvonom a számtól, hogy nektek több legyen. Most mégis rajtam keresed a nyomorúságod okát?

— Dögöljünk meg mindnyájan éhen — dühöngött a bátyám.
— Ha már élni sem lehet rendszeren.

Anyám csak sírt az ilyen összezördülések után és én vele sírtam. Azokban az időkben mi sokat sírtunk és keveset nevtünk. A jókedv nálunk ünnepszámba ment. Az anyéim sokat harcoltak az életért, a kenyérért, de még többet egymás ellen. Én csak kívülről néztem sűrű háborúskodásukat, de talán legtöbbet szenvedtem tőle, mert mindegyikük keserűségéből jutott rám is elengedő.

Emlékszem, egy süket téli estén történt, hogy én is belekeveredtem először a harcba.

Korán lefeküdtem, mert hideg volt a szoba. A fehérre meszelt búboskemence hidegen hallgatott a sarokban. Anyám nem volt odahaza. Elment bandázni valamelyik szomszédhoz. Ez persze csak ürügy volt, mert anyám nem volt soha társaságkedvelő. A beszélgetést is inkább csak hallgatni szerette, mert a szavak zsongása elálmosította és akkor olyan jól lehetett ábrándozni soha át nem élt szépségekről. Most is csak azért ment el, hogy ott talán meleg szobára talál.

Nálunk csak Feri bátyám volt otthon és Füleki bácsi jött át, a harmadik szomszédból. Kabátjukba húzódva üldögéltek a hideg kemence mellett. Talán hogy áltassák magukat. Cigarettaztak és közben nagyokat köptek a földre és a lábukkal mindig elmozdították. Csöndesen beszélgettek, de — a szavak értelme most nem érdekelt. Mélyen behúzódtam a takaró alá és hagytam magam elringatni a szavak zsongásától. Kicsit fáztam, mert vékony volt a takaró. Valamikor vastagon duzzadó volt még ez a duyyha, de anyám a nyomorúság napjaiban kiszedegette belőle kiionként a tollat és cladta. Mindig mondta, hogy majd visszateszi a legközelebbi koppasztáskor, de soha nem jutott hozzá. Lassan már csak a tokja és a huzata maradt meg.

A szobában sötét volt. Kint az úton néha csengős szán száguldott el a tanyák felé. A bentiek csöndesen elhullajtott szavai mint jótékony álmok borultak a szememre. Ha pillanatokra elhallgattak, hiányzott az elringató duruzsolás.

Egyszerre csak fölfigyeltem. A szavak, mintha tük lettek volna, úgy szűrődtek belém és merev figyelésbe mozdították az egész testemet. Füleki bácsi beszélt:

— Benkőéknél is tele van a göré. Kuttyák nincsenek. Az ember szépen kifeszít néhány szál lécet és már meg is töltheti a zsákot... Észre se veszik...

— Jó ára van a kukoricának — mondta a bátyám.

Az is. Meg nálunk ott a két malac. Venni nem tudok nekik.

— Nekünk nincs malacunk. De csizma kellene...

— Én mondom, ne gondolkozz sokat a dolgon! A szegény ember úgy él ahogy tud. Meg onnan veszünk, ahol meg se kottyán az a kicsi.

Az álomság egyszerre kiröppent a szememből. Úgy dobogott a szívem, hogy azt hittem, meghallják. Mozdulni se mertem, nehogy észrevegyék, hogy ébren vagyok és kihallgattam a beszélgetésüket. Vagy talán nem is törődtek velem? Gondolták, hogy úgy se értem miről van szó?

Füleki bácsi nemsokára elköszönt és elment. Kint az ajtó előtt még sokáig elbeszélgettek. Hogy mit, nem értettem. A szavak csak monoton dűnnyögésként ütődtek át a falakon. Én mégis szinte a bőrömmel éreztem minden mondat értelmét. Tudtam: a lopásról beszélnek, hogy mikor mennek. Az én bátyám, az én Feri bátyám lopni akar! El akarja venni a másét. A rémület szinte megmerevítette a tagjaimat. Hát lehetséges ez? Mingyárt arra gondoltam: biztosan megfogják őket és micsoda szégyen lesz az nekünk. És lopni... Hiszen az borzasztó dolog! Nagy bűn!

Szerettem volna kiugrani az ágyból, kirohanni hozzájuk és könyörögni, hogy ne is beszéljenek ilyenekről. Még rágondolni is borzasztó! . . . Az én bátyám lopni akar . . .

Úgy éreztem, forog velem az ágy és minden megsemmisül körülöttem. Istenem, mi van itt? Nagy nyomorúságunkat még ilyen szerencsétlenséggel is tetézni akarod? Honnan lehetne pénzt szerezni a bátyámnak, hogy tudjon eszimat venni? Én eljárnék mezitláb is, nem bánám, ha csúfolódnak a gyerekek, csak a bátyám ne menjen lopni. . .

— Ennek nem szabad megtörténni — ebben az elhatározásban kristályosodott ki bennem az utolsó percek sok zürzavaros benyomása.

Agyamban tépetten zavarták egymást a gondolatok. Mit csináljak? Mit lehet csinálni? Szólok az anyámnak. Nem, ez nem jó. Ezen még csak jobban összevesznének és nekem olyan rossz, mikor szavakkal tépik egymást. És hátha... Ezt a lehetőséget magamnak is alig akartam fölvetni. Hátha az anyám is beleegyezik? Hiszen ő is szeretne kimenekülni ebből a feneketlen nyomorúságból... Mi lesz akkor?

— Nem, ő nem egyezne bele — nyugtattam meg magam. — Anyám jó. De mégse szólok neki. Hogy ne veszekedjenek...

Azután arra gondoltam, hogy holnap beszélék Füleki bácsival. Megmondom neki, hogy nagy bűn az amit csinálni akarnak. Hogy én őt mindig jó embernek ismertem és a jó emberek ilyen nem tesznek. Mit mondhat erre Füleki bácsi? Talán azt, hogy ne törődjek a nagyok dolgával. Biztosan szól majd a bátyámnak és az megver. Még soha nem ütött meg, de azért biztosan megver.

Legjobb lesz, ha nem Füleki bácsinak szó'ck, hanem neki. Elmondom neki mindezt. Még most, ha visszajön.

Darvas József

Irak

A világpolitikai események zürzavarához az utóbbi napokban egy kis hír csatlakozott. Irak uralkodója hirtelen meghalt és ezzel az eseménnyel egyidőben az ottani angol konzült meggyilkolták. Ez a kis hír a napilapok más, hasábos cikkei mögé elbujtatva jelent meg, igazolva azt, hogy a világtörténelem harcainak igazi indító-okait az abban érdekeltek mindig elhomályosítani, elmázolni igyekeznek.

Irak, ez a nyersolajban elég gazdag és Európa népeinek sorsára nézve nagy jelentőségű ország, a világháború befejezte óta nyilvánosan alig szerepelt. Pedig a háború előtti Drang nach Osten szelleme nem tűnt el. Ellenkezőleg. A motorizált hadsereg korszakában még erősebben, még véresebben él, mint azelőtt. A mese még ma is él, még bűbájosabb, esábitóbb, misztikusabb, mint valaha és Harun Al Rasid ezeregyébeli városára, Bagdadra úgy tekintenek a nagyhatalmak iparmágnásai és hadvezérei, mint az erő, a nyersanyag kifogyhatatlan kútjára.

Bagdad az Indiába vezető szárazföldi út kulcsa. Egy olyan föld-

rész kapuját zárja, amely földrész lehetővé tette az angol arisztokráciának, hogy a világvagyon egynegyede az ő kezébe csorogjon. Az út európai vége a Dunamedencében van. Innen a Duna, Morava, Nisava és a Marica völgyében Sztambulig vezet, ahol az anatóliai-bagdadi vasútvonal kezdődik. Van ugyan még egy út. Ez a Pamír fensíkon megy keresztül, de ez Oroszország hirtokában van. Ezzel a mai Európa már nem számolhat.

Aki tengeren akarja Indiát megközelíteni, annak keresztül kell verekednie magát Gibraltáron, Szuezon és Ádenen, vagy pedig Távolkeletről jövet Szingapuron, ami pedig nehéz feladat, mert az angol flotta nagyon erős, legerősebb a világon. Érthető volt a németek nagy buzgalma, amikor az Alep—Bagdad—Bazra-i vasútvonal építéséhez fogtak 1903-ban. Akkor még Mezopotámia, a mai Irak, Törökország gyarmata volt. A 2.400 kilométerre tervezett vasútvonal nem készülhetett el. Az építkezések óriási akadályokba ütköztek, kü-

főnösen a nyersolajban gazdag részeken. Ez a vidék az Anglo-Per-sian olajtröszt kezében volt és az ebből kifolyó vitás kérdések el-döntését inkább a háborúra bízták.

Ez a vasútvonal egyik főrugója volt az angol és német imperia-lizmus összeütközésének. A német kereskedelem gyorsabban fejlődött az angol gyarmatokon, mint az angol és amikor már a védvámok sem segítettek, jött a világháború, hogy a veszedelmessé vált német versenyt megsemmisítse. A győztes Anglia elvette Németországtól összes gyarmatait s a német tengeri flotta megsemmisült. A kapzsi lordok azt hitték, hogy végső csapást mértek legnagyobb ellenfelükre. De tévedtek. Ma alighanem épp olyan fejtörést okoz nekik a német előretörés, mint röviddel a háború előtt.

Az elkövetkező háborúban a félmillió lakosú Bagdadnak nagy szerepe lesz. Ezért is igyekeznek az angolok minél alaposabban megerősíteni a várost. Ha a térképre nézünk, azonnal láthatjuk, hogy Bagdad mily előnyös helyzetet foglal el. Központi fekvésénél fogva Európa és India szárazföldi forgalmának legrövidebb útja Bagdadon vezet keresztül. Ezenkívül ez a város uralja a Tigris és Eufratesz között elterülő ősrégi búzatermő vidéket, az emberi kultúra bölcsőjét. Ezen a mesterségesen öntözött területen a munka szervezete és teh-nikája vezetett az első kultúra, a társadalmi tagozódás, az államszer-vezet, a város-élet kialakulására. Korai virágzása után ez a föld második fénykorát a bagdadi kalifátus idején élte. Azóta lassan minden elpusztul. A Krisztus előtt 1200—1000 körül épített csatorna-hálózatot a török birodalom nemtörődomsége tönkretette. Az ősrégi csatornák rendbehozása új éléskamrát nyújthatna a föld népeinek, de erről a kérdésről ma beszélni sem lehet, hisz a kiszáradt és pusztasággá változott hatalmas kiterjedésű területre, amely Bagdad előtt terül el, hadászati szempontból nagy szüksége van az angol lordoknak. Ez a pusztaság, a nomádok tanyája, járhatatlanságával nagy nehézséget gördít a támadó elé. A harcos benszülöttek, angol fegyverrel és pénzzel védik ezt a területet.

Bagdad város fekvése az ország légvédelmére nézve a legideáli-sabb. A török határ 450, a szíriai 350 kilométerre van és ugyanilyen távolságra fekszik Arábia határa is. Ez lehetővé teszi a bagdadi repülőrajnak, hogy a határokat gyorsan elérje és a támadást ki-védje. Ezért építették ki itt az angolok egyik alaposan felszerelt katonai és légi telepüket. Feladatuk feltartóztatni a pusztában előre-nyomuló ellenséget, ahol a csapatok ellátása amúgy is nagy nehéz-ségekre ütközik.

A város hadászati és gazdasági fontosságát még emelik a tőle nem messze fekvő, nagyjelentőségű olajmezők. Ennek jelentőségét külön nem kell megvilágítani, hisz napról-napra hallani a petróleum nagyfontosságú szerepéről. Itt csak egy pár számadatot közlünk:

A világ naftafogyasztása 1938-ban 249 millió tonna volt. Ebből Anglia 12 millió, Franciaország 7 millió, Németország 7 millió és Olaszország 3 millió tonnát fogyasztott. Háború esetén ennek a számnak a felsorolt államoknál 70—75 millió tonnát kell kitennie, azaz két és félszer annyit, mint 1938-ban. Az eljövendő háborúban az olaj fogja játszani a legnagyobb szerepet.

Az angol birodalomnak a Földközi tengeren állomásozó jelentős flottaegységét látják el hajtóerővel a messzuli petróleumforrások. A naftát Mosszából többszáz kilométeres csővezetéken szállítják Palesztinán és Szírián keresztül a tenperpartra. A palesztinai zavargások idején az arabok több helyen megrongálták a petróleum-csővezetékét. És ezt nem csupán az angolok elleni elkeseredésükből, vagy bosszúból tették. Emögött egy, a földközi-tengeri uralomra törő nagyhatalom állt. A csőveknek szétrombolása, vagy birtokbavétele nagyban elősegíti a Földközi-tenger és az arab világ feletti uralom megszerzését, ezeken keresztül pedig India meghódítását.

Irak angol fennhatóság alatt álló királyság. Területe 500 ezer négyzetkilométer, körülbelül 4 millió lakossal. Terményei: petróleum (a világtermelésben a nyolcadik helyen áll), datolya, rizs, búza, gyapot. Állatkivitele és jelentős szőlőipara van. Az ország három közigazgatási egységre: Bazra, Bagdad és Mosszul kerületekre oszlik. A két előbbi kerületre Anglia 1919-ben kapott mandátumot. A mosszuli kerületért majdnem hajbakaptak a győztes nagyhatalmak. A világháborúból vesztes félként kikerülő Törökországon keresztül a francia imperializmus szeretett volna befolyást szerezni Mosszulra. (Görög-török háború, melyben Törökországot a franciák, a görögöket pedig az angolok támogatták.) Az USA szintén részt kért a mosszuli forrásokból és követelését az ő védnöksége alatt felállítandó Örményországon keresztül akarta érvényre juttatni. Végül is azonban ez is, mint oly sok más kővér falat az angoloknak jutott és 1920-ban a szanrémói egyezményben Mosszulra is megkapták a mandátumot.

Az ország 1932-ben önállóságot nyer, felveszik a Népszövetségbe, de Anglia továbbra is feuntartja a gyámságot. Az angol befolyást nem tudta gyengíteni az 1936/37-ben uralmon levő angolelles katonai diktatúra sem. Sőt, ennek bukása után még erősödik. Az általános politikai irányzat azonban — épügy, mint az egész arab világban — angolelles.

A mohamedánok öntudatosodása Irak népét is bevonja a mindinkább erősödő angolelles áramlatba. Eddig a keleti műveltség mély vallásos beagyazottsága hátráltatta a nemzeti öntudat kifejlődését. Hiányzott az erősütemű polgárosulás, amely az európai országokban a nemzeti törekvés és uralmi akarat egyik főeleme volt.

Törökországban, az arab világban (üdetartozik Irak is), Perzsiában, Indiában, Kínában, Sziámban, Afganisztánban a nacionalizmus a tőkés termelési rendszer bevezetésével, európai hatás alatt bontakozik ki. A keleti világ nemzeti öntudatra ébredésének a szocialista termelési rendszerű Oroszország szab csak más irányt, amennyiben itt a tőkés termelési rendszert, mint fejlődési fokot átugorva, a nemzeti öntudatot a szocializmus keretei között építik ki.

Nagy fontossága van a négyhatalmi, u. n. szadabati szerződésnek, melyet Irak kötött a mohamedán blokkal, azaz Perziával, Afganisztánnal és Törökországgal az angol befolyás ellensúlyozására. Ez a blokk jóbarátságban van a Szovjetúnióval és hatásköre Egyiptomtól Indiáig terjed. Az új alakulat, amelyhez a többi mohamedán államok csatlakozása is várható, kihat India mohamedán világára és

a Szinkjang-Szovjet védőszárnya alatt kialakuló Jugursztán Turk-birodalomra is.

Weygand francia tábornoknak nemrégiben tett törökországi látogatása alkalmával felvetődött a kisázsiai blokk és a még meglevő Balkán-Antánt közeledéseknek kérdése. Ha ez sikerülne, a mintegy 90 milliós tömb minden bizonnyal sokkal nagyobb akadályt gördítene a Drang nach Osten elé, mint a világháború kitörése előtt fennálló szövetségi rendszer, amikor is Szerbia és Románia ellenállásán kívül ez a törekvés más akadályba nem ütközött.

Szakács Gábor

Világszemle

Április 27.-én Hitler két nagyjelentőségű szerződést bontott fel: 1. az angol-német flottaegyezményt, és 2. a német-lengyel megnemtámadási szerződés. Ezzel olyan diplomáciai harcot indított meg, mely a világeseményeknek egészen új irányt szab.

Chamberlain eddigi benemavatkozási politikájával, kétoldali tárgyalásokkal, Münchennel a tengelyállamokat folytonos engedményekkel akarta jóllaktatni, az engedmények tervszerű adagolásával a hódító törekvéseket nyugatról kelet felé szerette volna levezetni és végül: Berlinnek és Rómának külön-külön adott konckokkal érdekelletéteket igyekezett támasztani a tengelyszövetségben, hogy a fasiszta együttműködést megbontsa. Azonban éppen az ellenkezőjét érte el: 1. a támadó hatalmak hódítási étvágya még jobban megnövekedett, 2. a keleti terjeszkedéssel megerősödött diktatúrák felgyülemlett erői Nyugatot fenyegetik és 3. a tengelyszövetség a nemrégiben megkötött német—olasz katonai szerződéssel egységesebb mint valaha.

A benemavatkozási rendszernek védekezési rendszerré alakulása Chamberlainék politikai vonalának első, érezhető törését jelenti. London kénytelen volt a megváltozott helyzetnek megfelelően — felvonultatni újjáalakított védelmi erőit. Első lépés az általános védkötelezettség bevezetése volt. Ezzel párhuzamosan védepolitikájának hálózatát egész Európára kiterjeszti. Egymást követik világrészünk fővárosaiban az angol diplomaták és csakhamar vasgyűrű fogja körül a totális hatalmakat. Az angol-lengyel, -román, -török és -görög egyezmények jelzik egyes államásait ennek a munkának, a védelmi politika további kiszélesítését pedig az angol—szovjet tárgyalások mutatják.

A fasiszta államok természetesen mindent megtesznek a védőv kiépítésének megghiúsítására. Különösen a német diplomácia tesz nagy erőfeszítéseket, hogy a szovjet—angol tárgyalásokat megakadályozza. A fasiszta hatalmak és az úgynevezett nyugati demokráciák azon versengenek, hogy a Szovjet erejét valamilyen módon lekössék. A német külpolitika Moszkvával szemben gyökeresen megváltoztatta eddigi álláspontját. Megszüntek a Szovjet-ellenes támadások, a szokásos lekicsinyló nyilatkozatok a Vörös Hadseregről, orosz belső bajok, válságok emlegetése stb. Sőt, amikor az angol—szovjet tárgyalások folyamán az oroszok Angliától

a balti államok függetlenségének biztosítását követelik, maga Hitler előzékenyen elébe vág a kérdésnek s kölcsönös megnemítámadási szerződés megkötésére szólítja fel Eszt- és Lettországot. A Sigfried-vonal erődítményeit ellenőrző körútja alkalmával a Führer beszédje kizárólag a nyugati hatalmaknak szól. A német—olasz katonai szerződés megkötésekor elhangzott kijelentések azt jelentik, hogy az új katonai szövetség nem gondol keleti terjeszkedésre, hanem egyenesen a nyugati államok ellen irányul. Az olasz katonai intézkedések, a földközítengeri mesterkedések és a fasiszta sajtó éles hangja szintén a nagyhatalmak ellen irányulnak.

Chamberlainnek mindezért nagyon sürgössé vált a Szovjettel való megegyezés. Védelmi rendszerének kiépítésében persze utolsó helyre hagyta ezt a lépést, ami azt jelenti, hogy a City új politikája nem nagyon különbözik a régitől. A védőöv kiépítésével nem akarja megfojtani a fasiszta államokat. Chamberlain nem antifasiszta és sohasem is volt az. Ennek a szövetségnek sem szeretett volna antifasiszta jelleget adni. Pedig mihelyt Moszkva a védőbiokkba lép, ez szükségképpen rögtön antifasiszta jellegűvé válik. Az angol konzervatívoknak tehát alaposan fontolóra kell venniök, hogy kezdjenek-e tárgyalásokat a Szovjettel. Most mélyreható okok kényszerítették őket erre.

Chamberlain tehát nem akarja a fasiszta államokat tönkretenni. Hiszen ő volt az, aki Münchenben alaptalan elgondolásainak feláldozta Csehszlovákiát, Memelt, az egész közép-európai biztonsági rendszert, a Földközi tenger egyensúly-helyzetét s vég-eredményben az egész világot háborús veszélybe sodorta. Nem lehet tehát tőle olyat várni, ami eddigi politikai irányvonalával egyenesen szemben állna. Úgy látszik mégis kenyértörésre kell vinnie a Jolgot. Európában egy kimondottan támadójellegű katonai szövetség létesült, van egy antikommunista paktum, melyhez Olaszország, Németország, Spanyolország és Magyarország csatlakozott, más kisállamok pedig közelednek feléje. Ezzel szemben gyorsan épül a másik front, a chamberlaini védővonal. Az egész világ lázasan fegyverkezik, mindenütt katonai készülődések tapasztalhatók. Egy újabb München ma távolabb áll, mint valaha és minden jel arra mutat, hogy a mai helyzetet csak háborúval lehet tisztázni. Ezt jósolják azok is, akik látják Németország leromlott gazdasági állapotát, melyből, más kivezető út mint a háború, nemigen van. A náciizmus nem maradhat tétlen és békén.

Az európai nagytőke azonban a háború és az összeomlás között egy harmadik megoldást keres. A nemzetközi nagytőke még nem hagyta ott Müncchent. Chamberlain, ennek a politikának képviselője, a fasizmusban még mindig a kisebbik rosszat látja. A totális rendszerek esetleges bukása után, általános felfordulás és forradalom következne be Európában, ami rájuknézve végzetes következményekkel járhat. A fasizmust tehát, mint az európai rend egyik „örét“ segíteni kell. Dehát mi szükség van akkor arra a nagy erőlködésre, hogy a támadó hatalmak köré védőgyűrűt építsenek? Ha a gazda vérebet tart, azt ketreche kell zárnia, nehogy őt is megharapja. Az angol érdekeket nem kis mértékben veszélyeztetik a háborús támadók. Okvetlenül szükség van tehát óvintézkedésekre, védekezési rendszabályokra, amiket a megsegítési

akeióval összhangba hozni London diplomáciai ügyességétől függ. A fasiszta államokat be kell keríteni, gúzsba kell kötni és amikor már mozdulni sem bírnak, talpra kell állítani őket, de úgy hogy a talpraállítás után ismét London kezes szolgálja legyenek. Az egész védelemben arra szolgál, hogy a tengelyhatalmakat megegyeszer a tárgyalóasztal mellé kényszerítsék.

A terv nem is rossz, de két nagy akadálya van.

1. Berlin és Róma nagyon jól látják, hogy az egész chamberlaini politika tulajdonképpen az ő megsegítésükre irányul, de tudják azt is, hogy a nyugati hatalmak részéről jövő segítség akár kölcsön, akár előnyös gazdasági szerződés formájában a helyzetet lényegesen nem változtat.

A német pénzügyekről csak becslés alapján lehet beszélni. Az idei adóbevétel 18,4 milliárd márka, kölcsönt 8 milliárd márka értékben vettek fel, az újabb fegyverrendelések fedezésére a szakértők számítása szerint 5 milliárd értékű váltót bocsájtottak ki rövidlejáratú kötelezettségek formájában. Ehhez hozzá kell adni a nemrég kiadott adóbónokat amivel együtt az állampénztár évi 39 milliárd márkát költ el. Nem lehet biztosan tudni, hogy ebből mennyi esik a fegyverkezésre, de nem titok, hogy a kiadás nagy része erre a célra megy. A nemzetjövedelem 76 milliárd márka, ebből elvesz az állam 30 milliárdot és legalább 15 milliárdot, azaz 210 milliárd dinárt fordít fegyverkezésre. Összehasonlításképpen közöljük itt hogy a világ leggazdagabb állama, Anglia évi 600 millió fontot, azaz 150 milliárd dinárt költ fegyverkezésre és — szükségrendeletre kényszerült. Mennyivel nehezebb a helyzete Németországnak, amelynek nincsenek olyan, jóformán kimeríthetetlen értékforrásai, mint Angliának. A III. Birodalom ma, a külföldi sajtó szerint, háborús gazdálkodása következtében a tönk szélén áll. Ideiglenesen még mindig megoldásnak számíthat egy-egy külpolitikai siker, vagy belpolitikai meglepetés. De ez sem tarthat örökké. A nép elégedetlen, a munkások szabotálnak, elég edetlenségük gyakran nyílt ellenállásba megy át. A munkások számának növelése és a munkaidő meghosszabbítása ellenére is csökken a termelés. A német katonák egyre nagyobb számban szöknek át a lengyel határon, hogy a Birodalomhoz csatolt osztrákok és csehek államellenes magatartásáról ne is beszéljünk.

Saját helyzetüket a náci vezérek jobban ismerik — ami természetesen is — mint Chamberlainé. Tudják, hogy olyan hathatós anyagi segítséget, amely a mostani gazdasági kátyúból kihúzná őket — úgy sem kapnak. Nem kaphatnak, mert ekkora áldozatot a nagyhatalmak sem hozhatnak saját pénzügyi helyzetük megrendítése nélkül. Tudják, hogy nem gazdasági szerződésekre, holmi apró kölcsönökre van itt szükség. A tönktől csak gyarmatok és hatalmas világbirodalom kiépítése mentheti meg a tengelyt. Sohasem fognak tehát lemondani további hódításokról. Nem mondhatnak le. A mostani szünetet is csak arra használják fel, hogy apróbb előnyöket csikarjanak ki és továbbépítsék hatalmi érvényesülésük útjait. Ha pedig ezt nem lehet, akkor jön a végső megoldás: a háború. Kisebb hódításokra még van kilátás. Talán Danzig, talán más van soron. Minden bizonytalanságban az irányban, ahol legkisebb az ellenállás. A tengelybarát államoknak, köztük Magyarországnak, függetlenségét nem szavatolták a

nyugati hatalmak, errefelé a terjeszkedés kevesebb veszéllyel jár. És ez a legnagyobb. Magyarország a védövön belül fekszik. Vajjon melyik állam mozdítaná meg még csak a kisujját is ennek a szerencsétlen országnak megsegítésére? A berlini barátság súlyát eddig már egy pár kisállam, sőt a nagyhatalomnak számító Lengyelország is megérezte. És a magyarországi választások eddigi eredményei szerint az ellenállás még csak gyengül.

De sem Danzig, sem Magyarország nem elégítené ki a náciakat. A rendszer fennállását lehet, hogy rövid időre meghosszabbítani, de csakhamar újból a maihoz hasonló helyzet állna elő. A háborús gépezet megindult, kiút nincs. Itt most már csak az a kérdés, hogy a mai álbékét meddig lehet még tárgyalásokkal, apróbb hódításokkal kihúzni.

2. A londoni elgondolások másik nagy akadályja az, hogy Moszkva komolyan veszi szerződéseit. Ha valamilyen egyezményt megköt, annak céljait, hatásait és következményeit tisztán akarja látni. Meghatározott építőprogramja van és minden külpolitikai ténykedését ennek irányvonalába akarja állítani. Az építőprogramhoz pedig huzamos békére van szüksége. Minden igyekezetével ki akarja szorítani a békét veszélyeztető elemeket a világpolitikából. A fasizmus fennállása jelenti kétségtelenül a legnagyobb veszedelmet a béke szempontjából. Ha tehát a Szóvjét egy európai szövetségbe lép, akkor annak biztosítania kell a békét és ennél fogva kimondottan antifasiszta jellegűnek kell lennie.

Moszkva álláspontja úgy látszik ez: ha Chamberlain úr a fasiszták elől el akarja zárni az imperialista utakat és ehhez a szóvjét erőket akarja felhasználni, akkor kössön nyílt szövetséget és önmaga elől is zárjon el minden, a münchenihez hasonló visszavonulási lehetőségeket. Nem engedik, hogy a Vörös Hadsereget egyszerűen az angol konzervatív politika célkitűzéseinek eszközévé tegyék s hogy a náciak és a lordok tárgyalásaiban csak mint ütőkártya szerepeljen, amivel az angol urak esetleg nagyobb előnyöket csikarhatnak ki maguknak. A Szóvjét nem akar még egyszer olyan helyzetbe kerülni, mint a múlt év őszén, amikor az európai küzdőtérrel egyszerűen kimanőverezték.

Moszkva meg is találja a módját annak, hogyan adja ezt Londonnak tudtára. Amikor Chamberlain, megszokott modorában, mindkét fél felé a jófiú szerepét akarta játszani s amikor a megkezdett angol-szóvjét tárgyalások folyamán kijelentette, hogy Anglia esetleg Németországgal is hajlandó hasonló tárgyalásokat tolytatni — egyszerűen visszahívta a szellemes, símulékony, európeér Litvinovot és helyébe a merev forradalmár Molotovot nevezte ki. Megmutatta: így is tudunk. És a konzervatív urak hirtelen ráeszméltek arra, hogy jelenleg ők szorultak a jobban a szerződésre.

A tárgyalófelek közül Oroszországnak könnyebb a helyzete. A csehszlovák kérdés részleges elintézésével az ukrán probléma lekerült a napirendről, Románia és Lengyelország függetlensége az angol garancia folytán biztosítottabb, mint az őszi válság idején. Akkoriban Lengyelország ellenséges viszonyban állt vele, ma jó szomszédnak számít. A danzigi kérdés csak mint helyi probléma jöhet számításba, ami a Szóvjétet közvetlenül nem érintheti, a Balti államok közül Eszt- és Lettországot maga Hit-

ler kérte fel, hogy kössenek Németországgal megnemtámadási szerződést. Ha ez nem is jelent sokat, egyelőre ebből az irányból támadás nem érheti. A távolkeleti határok pedig sohasem voltak biztosabbak, mint ma.

A Szóvjjet tehát nem fog engedni követeléseiből. Angliának kell feladni eddigi álláspontját. Ha megegyezésre kerül a sor — ami ma még nyílt kérdés, de valószínűleg megtörténik — az angol politika határozott irányváltoztatásra kényszerül.

Szubotica, 1939. május 31.

Szántó Árpád

Figyelő

Az ifjúság védelmében

Az utóbbi hónapokban a vojvodinai magyar sajtó vitától hangos. Többen szólaltak fel, különböző álláspontokat fejte ki különböző lapokban, de eddig még lap másik lapot nem támadott a leközlés miatt. Tették ugyan egyének, illetve egy egyén, de nem lap. Most Noviszádon megjelenő, „A Nép” alaposan rátámadt az „Új Hírek”-re, Balla Istvánnak, 1939. Márc. 5.-iki számában megjelent cikkéért.

Nézetem szerint, ezért a lapot semmi vád sem érheti. Hiszen a jugoszláviai magyarság annyit csak elvárhat az itteni lapoktól, hogy őket érintő, vitás kérdésekre adott feleleteknek, melyek szintén az itteni magyaroktól jönnek, helyet adjanak.

A fentemlített lap, 1939. Márc. 11.-iki számában válaszol Ballának. (Meggjegyzem. Balla cikkével teljesen egyetértek.)

E válaszban az a lap Füstösséket csizmás magyaroknak mondja. Hát uraim, a jugoszláviai magyar munkásoknak nem imponál a csizma! Hiszen ott tartanak, hogy örülnek, ha „Bata” bocskorra telik nekik. A csizmásokról megvan a saját véleményük.

Az „A Nép” cikke tagadja az osztály ellentéteket. Higyje el a cikkíró, mi, elnyomott munkások szeretnénk legjobban, ha nem volnának. De vannak! Ezennel ajánlom a cikk írójának, szegődjön be valahová béresnek. Majd ha napról-napra, éjjel 2 órától este 9—10 óráig hajszoják a munkában, (melyet alig fizetnek meg) munkaadója pedig addig jóízűen heverész, előbb-utóbb rájön arra, hogy milyen szörnyű osztálykülönbségek vannak. Ahogy nem lehet fényes délben a napot az égről letagadni, úgy nem lehet az osztálykülönbségeket sem letagadni. Csodálkozom, hogy Füstös cikkében azt bizonyítgatja hogy Petőfi magyar költő. Az ellenkezőjét még senki sem állította. Úgy tudom, más nyelven nem is írt. Avagy talán a nemzeti keresztény gondolat számára sajátítja ki Petőfit? Akkor nem ismeri Petőfit, mert ő ezt az eszmét sehol sem említi műveiben.

Különben én is, mint annyian mások, szorgalmas olvasója vagyok a „Híd” című sajtóterméknek. De azt hiszem abban egyetlen csizmás vezérakarnok sem parancsolhat nekünk, semmilyen keresztény gondolat nevében, hogy melyik jugoszláviai magyar lapot olvassuk és melyiket ne!

Vagy talán azt képzelik, hogy ők hivatottak helyettünk gondolkodni; vagy hogy gondolkodásunkat, (egyebünk sincs) megrenszabályozhatják?

A jugoszláviai magyar kisebbség számottevő rétege van annyira érett, hogy tudja megállapítani és értékelni, ha valaki az érdekében dolgozik. Elhiszem jóakarátukat, mikor az osztályellentéteket ki akarják küszöbölni az itteni magyar kisebbség közül, de állítom, hogy az első piaci napszámalkú dugába dönti kísérletüket. Kisebbségi sorsunk közös, de gondolkodásunk gazdasági helyzetünknel fogva különböző. Ezt letagadni lehetetlen.

Sörös Mihály
munkás, B. Topola

Emigránsok

E cím alatt az egyik vojvodinai hetilap nemrégiben foglalkozott a magyar politikai menekültekkel és a közvélemény félrevezetése céljából a már tőle megszokott hangon végigkorbácsolt rajtuk.

Hogy a fiatalabb nemzedéket, akik néhány évtizeddel ezelőtt még nem éltek, vagy még gyermekorban voltak, felvilágosítsam, szükséges tartom egy pár szóval megemlékezni a magyar emigrációról.

A Rákóczi- és Kossuth-korszak menekültjei ugyanazokért az ideális népfelszabadító eszmékért lettek hazátlanok, mint a húsz év előtti magyar politikai harcosok, élükön Károlyi Mihálllyal, aki lemondott grófi rangjáról és negyvenezer holdas kápolnai birtokáról. Ő maga kezdte el hitbizományán a földosztást, a magyar nép évszázados sebének gyógyítását, amiért a ma is uralmon levő hűbéri rendszer hazaárulónak bélyegezte. Pedig a földosztást megelőzően a főnemes-ség és a püspökök fogadalmat tettek politikai hitvallása mellett és ha a nagybirtokot nem fenyegette volna közvetlen veszedelem, bizony sok minden másképen történt volna. De a magyar ezerholdasok elgáncsolták Károlyi nemes törekvését, szövetkeztek a népi köztársaság összes ellenfeleivel — még a csöcselékkal is — s Károlyit és igaz-
vénig becsületes társait megakadályozták céljaiknak keresztülvitelében. A magyar népköztársaság első elnökének nevét nem lehet a magyar parasztság és munkásság lelkéből kitörölni. A parasztok nem felejtik el, hogy Károlyi volt az, aki elsőnek kezdte meg az igazi földosztást és még ma is várják, hogy visszajön és folytatja megkezdett munkáját.

A Rákóczi-emigrációt, a feudális labancok, a Kossuth-emigrációt a feudális Habsburg-zsoldosok, a Károlyi-emigrációt a mai feudális magyarok kergették tragikus hazátlanságba. Amint Rákóczinak és Kossuthnak, úgy Károlyinak sem csorbíthatta ez nemes és tiszta jellemét. Ezt a tényt elferdíteni az olvasók tudatos félrevezetését jelenti.

Osztálygyűléslet és pártpolitikai szenvedély nélkül meg lehet állapítani, hogy ha a mai Magyarországon a földreform kérdésében a nép részéről politikai megmozdulás történne és ha ebben a harcban ismét a feudális urak kerekednének felül: a negyedik emigrációt ugyanazok az okok szülnék meg, mint az előzőket.

A magyar politikai menekültek természetesen ott kerestek menedéket, ahol szabadságszerető politikai meggyőződésükért nem gátolták

őket nyomorúságos életük továbbtengetésében, ahol a mindennapi kenyeret nem attól tették függővé, hogy vajjon uszályhordozói-e a feudalista-tőkés uralomnak. S ma már az is megállapítható, hogy azokban az államokban, ahol akár szellemi, akár fizikai munkával kerestek meg mindennapi kenyerüket: a magyar fajnak megbecsülést szereztek. Ezt azonban majd csak a jövőben elkövetkező demokratikus átalakulás fogja értékelni és elismerni, mert a mai náci-szellemű középeurópai légkör a demokratikus akarások mellett minden egyéni értéket pusztulásra ítél, különösen akkor, ha az egy hányatott nép felszabadulásának és demokratikus államberendezésének szálait szövögeti. Mindennek pusztulnia kell, ami az uralkodó feudális rendszernek keblemetlen, vagy népsorvasztó politikájával ellentétben áll. És az a hetilap, amely alávaló módon hordta össze alaptalan rágalmaival a magyar emigráció ellen, zsoldosává szegődött annak a náci-szellemmel átitatott politikának, amely nemzeteket és népeket söpör el nagyratörő útjából.

A népek és fajok történetében a magyarságnak jutott az a sors, hogy örökös marakodásban élje ki magát. Ezt a tulajdonságát évszázadokon keresztül használta ki a Habsburg elnyomatás is. Az ezt megelőző történelmi időszakok sem szűkölködnek gyűlöletes vetélkedésekben. Ma, a huszadik század derekán, annyi megpróbáltatás után sem hagyott alább ez a marakodó kedv. Az óhazában az elnyomottak és uralmon levők gyűlölködése folyammá dagad, az utódállamokban politikai és kulturális tevékenykedés terén választódik el egymástól magyar és magyar, mert „népünk jó, mint a falat kenyér” és a különböző politikai lovagoknak bőséges teret ad az időleges érvényesülésekre.

A Jugoszláviában élő magyar politikai menekültek emelt fejjel viselik sorsukat és vállalják a felelősséget a már említett hetilap által kilátásba helyezett leleplezéssel szemben is. Nincsenek rejtett céljaik. Bátran és becsülettel viszik továbbra is azt a politikai harcot, amiért hazátlanokká lettek. Nincsenek üzletes céljaik, mert kenyérkereső munkájuk mellett a magyar dolgozó nép felszabadulási harcaiból is ki akarják venni a részüket. Felvilágosító munkájukkal pedig meg akarnak akadályozni minden olyan törekvést, amely az újabb elnyomatást célozza. Felvilágosítani a dolgozó magyarságot a rájuk leselkedő lélekkufárok néprontó munkájáról, akik nem kívánnak egyebet, mint a dolgozó népet újra és újra a feudálisok és a velük szövetekező társaságok osztályérdekeinek jármába hajtani. Ezt nyíltan és bátran hirdeti a jugoszláviai magyar emigráció, s ha szükséges, „két könyökkel csinál utat” a hamisítatlan demokrácia, az igazi népjogok, a minden néppel békésen együttélő, gyűlöletmentes, magyar dolgozók társadalma számára.

Ettől a harcos meggyőződéstől, melyet a húszesztendősen szenvedés csak megerősített, nem téríti el még a népet szándékosan félrevezető „A Nép” köré csoportosult kis érdektársaság kilátásba helyezett fi-gyglő állása sem.

Vértes Árpád, Noviszád

Vojvodinai kiállítások

Az újságolvasónak úgy tűnik, hogy a kiállítások korszakában élünk. A párizsi vilákiállítás kapui még csak nem rég zárultak be és a napokban már megnyitották a new yorki vilákiállítást, Svájcban országos kiállítást rendeznek és az újságok állandóan hirdetik a tavaszi és őszi mintavásárokat és mezőgazdasági kiállításokat.

Nálunk is rendeznek mindenféle lehető és lehetetlen kiállításokat, melyeken a látogatóközönség gyönyörködhetik a technika csodáiban, ökrökben, nyulakban, 80 grammos búzaszemekben stb. A közelmúltban béka kiállítást is rendeztek Noviszádon. Látjuk tehát, hogy a kiállítások újabban egészen új ötletekkel rendelkeznek.

Nagy-néha még képzőművészeti kiállítással is találkozhatunk nagyobb városainkban. Az ősszel azonban egy kultúr kiállítást is láthattunk, ami főleg azért rendkívüli, mert egy, a vasutvonaltól távolos településen rendezték. Sokolac, Kula és Topola között fekszik. Itt rendezték meg az első vojvodinai falukiállítást, amely egy hétig tartott és ez alatt minden látogatónak, mindent amit látni akart, megmutattak. Az egész falu kiállításon volt. Minden házba bemehettünk és betekinthettünk a fehérnemű szekrénybe épp úgy mint az istállóba. Ne essünk abba a tévedésbe, hogy valami népszínműves bokrétás paraszt-eszményitéről volt szó. Ez a 3—4000 lakosú település megmutatta a tenge lyigérő sáros utait és vakolatlan házait, de ugyanakkor láthattuk az új, szép modern szövetkezeti otthont is, amelyet közösen építettek a falubeliek. Mindenki dolgozott ezen az épületen, ki-ki képességei szerint. Az anyagiakat is összeadták és saját erejükből építették fel a beteg és szülészobával, könyvtárral és színpaddal rendelkező otthont, amely tényleg minden falubeli második otthona lett. A kiállítás megnyitásán a szövetkezeti dalárda és tambura zenekar népdalokat adott elő, a műkedvelők pedig Rasa Plaović haladó szel-

lemű, a szövetkezeti eszmét propagáló színdarabját a „Hegyi forrásvizet” játszották.

Érdekes és tanulságos volt az a kiállítás is, amit a turijai parasz- tok rendeztek. Olvasóköriük most ünnepelte tízéves évfordulóját és ez alkalommal rendezték meg könyvkiállításukat, mely az első falusi könyvkiállítás. Turija község a Srbobran—St. Bečeji vasútvonalon van. Szegény falucska kb. 4000 lakóssal, akiknek 98%-a földműves. Ezek szó szerint arcuk verejtékével keresik meg a mindennapi kenyerüket. Ezelőtt tíz évvel közös erővel és akarattal kis kultúrotthont építettek, ahol most a 2.000 művet számláló könyvtárukat kiállították. Jóleső meglepetéssel tapasztaltuk, hogy a könyvek legnagyobb része értékes, komoly mű. Ilyen könyvtárral (minőségileg) még városaink sem nagyon dicsekedhetnek.

Az ekeszarva után lépdelő turijai parasz- tok megértették a jó könyv értékét és fontosságát. Statisztikájuk szerint a könyvek nagy részét az egyes tagok ajándékozták, ami abból is látható, hogy szabálytalan betűkkel beírták neveiket. A rendezőbizottság is azt állítja, hogy a parasz- tok ha bemennek a városba eladni és vásárolni, hoznak magukkal egy-két könyvet is a könyvtár számára. Az egyik grafikon azt árulja el, hogy a Dunabánság területén 501 könyvtár működik 155.000 kötettel és 44.000 taggal. Minden könyvtárra tehát átlag 86 tag és 419 kötet jut, míg a turijaiakra 212 tag és 2.000 kötet. Minden turijai havonta átlag 1 könyvet olvas el, ami komoly eredmény a többi elhanyagolt faluval szemben. Könyveiken meglátszik, hogy nem dísznek tartják őket.

Az egyik táblázatról azt olvassuk, hogy 18 családe 1000 hold föld, míg a fennmaradó 9000 hold a többi között oszlik meg. A lakosság nagyrésze törpebirtokos, feles és napzámos. Egy másik táblára azt írták hogy Turiján a parasz- tok akkor eszik csirkét, ha vagy 5 vagy a csirke beteg.

Az egészséges önkritika jele az a felirat, amely szerint Turiján átlag 9 dinárt költ egy személy könyvre és 404 dinárt alkoholra évente. Milyen lehet a helyzet a többi faluban? . . .

A kiállításnak nagy sikere volt. A környező falvakból sok paraszt jött be társaik kiállítását megnézni. Jovan Popović az ismert vojvodinai író sikerült előadást tartott a könyv fontosságáról és jelentőségéről.

A két fenti kiállítás példaként szerepelhetne falvaink előtt, hogy milyen úton kell haladniuk. Mindkét faluban együtt dolgoztak a parasztokkal a becsületös parasztszármazású fiatal intellektuálisok is, akik nem szakadtak el a rögötől, nem szegyenlik paraszti származásukat és becsületcs mellállással segítenek sárbaragadt falujukat felvilágosítani.

Molnár Ilona

M. P. Muszorgszki születésének századik évfordulójára. (1839 márc 29.)

P. M. Muszorgszki a múlt század zenei életének egyik legjellegzetesebb alakja. Ugyanazt a feladatot tűzte a zenei alkotás elé, amit a 19-ik század orosz irodalma: a haladó társadalmi és politikai törekvések kifejezését. Közvetlenül a jobbágyok felszabadulása utáni időkben, az orosz élet sorsdöntő korában élt. A kor legnagyobb szellemi vezéreivel állott összeköttetésben, előharcosa volt a haladásnak és egy igazságosabb rendszernek. Eszmeileg a „narodnyákok“ (a parasztpárt forradalmi mozgalma) legelőrehaladottabb részéhez állott legközelebb. De Muszorgszki művészetében, különleges tehetségének hatalmas erejével ezeknél sokkal tovább ment. Az összes addigi hagyományokkal szakítva, számos jeles orosz zeneszerző közül ő az egyedüli, aki fel fogásának végső következtetéseit le merte vonni. Míg a többiek a népi zene kifejezését, a népdalok és népmesék felhasználásában látták, addig M. a népi zenében a

nép, a falu és város dolgozóinak megszólaltatására törekszik. Főműveiben, így a „Boris Godunov“ és „Hovanscsina“ zenedrámáiban mint dalaiban, akár egyéneiben, akár együttesen szinte csodálatos erővel és őszinteséggel maga a nép szólal meg. Parasztok, a város és falu szegényei, a hatalmasok csendőreikkel, kocsmárosok, csavargók és alkoholisták a végtelen elnyomatást és a folyamatban lévő társadalmi átalakulást jellemző alakoknak egész sorozata vonul keresztül művein.

Amikor M. zenei alkotásának tárgyául ezeket az alakokat és a meg nem szépített orosz valóságot vette, egészen új művészi eszközökhöz kellett folyamodnia. Ezzel a zenei alkotás terén nem csak új utakat nyitott, mellyel fél századdal előre, szinte látnoki erővel megérezte a fejlődés további vonalát, hanem megalapítója egy eddig még ismeretlen szociális típusnak, mely eddig még sohasem szólt meg a zenében: a munkásosztálynak.

A következetesség, mellyel M. elgondolásainak megvalósításához kezdett olyan környezetben, mely ezt a művészetet, osztályhelyzeténél fogva sohasem érthette meg, végzetes következményekkel járt a nagy művész sorsára és alkotásaira. A nyomor és szenvedés lejtőjén mind mélyebbre taszítva, korábbi barátaitól elhagyva, súlyos betegen egy katonai kórházba kerül és itt hal meg 1881-ben. Úgy sorsára, mint az akkori társadalmi viszonyokra jellemző, hogy a művészt, mint tisztit szolgát vezették be a kórház beteg-névsorába.

De a nagy alkotó harcos sorsa a halállal még nem fejeződött be. A „jó barátok“, akik életében támadták, tudatlan és bukott művésznek nevezték, egyszeriben rájöttek, hogy műveit meg kell „örizni.“ Tették ezt pedig úgy, hogy alaposan „kijavították“, eltorzították. És még azzal sem elégedtek meg, hogy műveiből a legértékesebb, művészi eltávoztassák, hanem a zeneművészet szempontjából egé-

szen új eszmei és esztétikai törekveseket is elferdítették.

A kultúrvilág M. műveit egész napjainkig ilyen elferdített, meghamisított formában ismeri. Teljes egészében egyedül Oroszországban, Prágában, Párisban, Londonban pedig néhány előadásból ismerte meg a közönség M. meghamisított műveinek nagyságát. Ez mutatta meg teljes mértékben, hogy a lángeszű szerző az akkor még gyenge, de ma már megizmosodott munkásszáig addig ismeretlen művészi utain haladt.

Zala J.

Könyvszemle

Darvas József: Egy paraszt család története. Ez a könyv, mely joggal tarthat igényt arra, hogy nemcsak irodalmi szempontból, hanem mint tudományos törekvést is legkomolyabban vegyék, tanúbizonyossága a tőkés országok földműves-tömegeiben, „paraszttségében“ beálló nagy változásnak, a bennük határozottan meginduló kulturális, szellemi munkának. A „régii öregek“, a jobbágy ivadékok „kiszolgáltatottsági“ érzése a természettel és a „legkegyelmesebb földes urasággal“ szemben foszla dözik, a saját ügyre eszmélással kapcsolatban értelmiségi csoport alakul ki, vállalván az adatgyűjtés, kutatás és a tudományos feldolgozás munkáját, mely a jövő kialakításához, a helyes út megtalálásához feltétlenül szükséges. Jellemző, hogy ezek a — legjobb értelemben vett — „szellemi“ munkások (akiket azonban gyakran nehéz megkülönböztetni az egyszerű falusi emberektől, annyira egyek velük életvitelben, sorsban) rendszerint a rétegekre különülő falusi társadalom földműves szegény rétegében gyökeredzenek és erősen e réteg szempontjainak hatása alatt tekintik át a parasztság múltját és jelenét (ha a jövő tekintetében nem is jutnak el mindig következetes osztálytávlatokig).

„Az egész parasztság történelmi sorsának élénk villantatása“ körüli Darvas József előtt több kiváló történész, politikai író munkálkodott, legalább is a tárgy egyes részleteiben (hogy csak Grünwald Bélát, Acsády Ignácot, Szabó Erynt említsük meg.) Darvas sokat merít e kiváló munkákból. Azonban a szegényparaszt eredetű és szemléletű D. J. könyve koncepciójában valami egészen más, mint amit történész elődei hoztak: annak egyenes folytatása és mégis sajátosan új. Mondhatnók új idők új dalainak egyenértéke a történelmi anyaggyűjtés területén. A családi gyökér az író új érdekes tárgyra és tárgyösszefoglalásra vezette: a földművesi családtörténetre, — persze olyanra, mely az egész parasztság történelmi sorsának jelképe legyen. Az új koncepció új hangot és előadásmódot jelent; életmeleg és együttérző közvetlenséget az előadottakban a tudományos elvekhez és szinthez való szigorú ragoszkodás mellett.

D. J. tehát zsellér család gyermeke. Apja a világháborúban elcsett, és úgy volt, hogy küzködő anyja mellől elkerülve ő is úgy folytatja majd, mint bátvái és földmunkás lesz. Ötödik elemiben új derék, tanítója meglátja benne a tehetséget, és rábeszéli anyját, hogy adják polgári iskolába, majd tanítóképzőbe. Irtózatosan nehéz küzdelembe került, míg végre a fiatalember ócskapiacra vásárolt nagy-csónak cipőben, cájgnadrágban, anyjának levetett — még hozzá madzaggal megkötött harisnyában beállíthatott az intézetbe; hasonló, szinte reménytelen küzdelem volt, míg „piperkőc“ tanulófarsai megvetésétől és tanárai részvétlenségétől kisérvé elvégezte a tanítóképzőt. Aztán módja akadt, hogy hozzájusson az okmányokhoz, feljegyzésekhez, melyekre családja múltjának felkutatását alapíthatta.

Apjának családjáról nem tudhatott meg semmit. Az amolyan „clái béres“ volt, affajta nyomorvidékről „gyütt-ment ember“ amelyet bandaseregekben hoztak az orosz ízi gazdaparaszttok az 1892-es

nagy aratószerzők idején a helyi munkások igényeinek letérésére. „Árváknak” hívták ezeket a faluban, akik a családtól gyerek-fiatalon elszakadva D. J. apja tizesztendőskorában került Orosházára minden háttér nélkül álltak a kemény világban. A könyv kutatásainak területe tehát az anyai ág, a Kabodiak története. „Ez a család, szegénység tekintetében, nem vehetett semmit apám ösmére — írja — mert a zsellér ösökon keresztül az élő utódokig egyetlen nagy tenvéscete volt a szegénységnek.” D. J. a Kabodiak terebélyes fájának abból az oldalágából fakadt, melyet a néphagyomány alapján a putrisi „clónévvel” tiszteltek meg még a jobbágy-időktől, amióta egyik eleje a módosabb jobbágyok utcájából a külső széleken lakó zsellérszegénység közé kényszerült. Voltak és vannak persze a másági K.-ak között jócskán, akiknek időnként fölvitte a dolgát a verejtékes munka, de főleg a konyjunktura, akik legalább egyidőre „feljutottak a kapaszkodón”, de ezek a szerencsés fordulatok nem sokat jelentettek a szegény ágban, mert erőfelé nincs közös családi-politika, olyan összetartás és segítség, amelyet például a nemesi, zsentri családoknál tapasztalunk. Már a jobbágyi közösségen belül is élehatárú rétegződések és ellentétek alakultak ki: hogy csak a „földes” jobbágyok, a házas és házatlan zsellérek és a jobbágyok-cselédei közötti társadalmi-helyzeti különbségeket említjük fel. „A közös származás tudata már akkor sem volt összehétközítő valóság az emelkedő vagyoni határok, a kibontakozó elkülönülés fölött. — amint most is idegenül élnék egy faluban, de egymástól találkozás nélküli messziségben a késői utódok: zsíros-parasztok, törpebirtokosok nincstelen földmunkások, cselédek, mezőkisiparosok, kereskedők és ipari munkások.”

A széles értelemben vett Kabodi család leghalál felkutatható őseit „Kabodi Mihály egésztelkes jobbágyot” az 1600-as évek végén Tol-

na megye Zomba nevű községében találja meg az író. A földesúr Döry László és utódai azonban jobban szeretik a katolikus német bevándorlókat, mint a luteránus magyarokat, (Zomba ma majdnem százszázalékosan német, település), ezért az üldözött magyar települők közül sokan, köztük néhány Kabodi legényember, Békésmegyébe, a világ másik felébe, menekülnek, ahol az elvadult, gazos, mocsaras orosházi pusztaságot kapják meg szabad bérletként. Persze itt is, akár az előző településen „kaptárba fogott méhek módjára bántak el velük.” Eleinte csínijával mérték ki rájuk a terheket, amíg az elvadult földet szörnyű munkával művelhetővé, termékennyé nem tették, hogy aztán jogfosztással, dézmával, robottal visszaszűllyesszék őket a jobbágyi állapotba. Mégpedig oly tempóban fokozták a terheket, hogy Mária Terézia idejében már parasztfordulalomtól tartanak.

A parasztság életváltozásait így szépen és tanulságosan leíró könyvben az iskolás történelem olajnyomatai, allegoriás faliképei a való megvilágítás új körvonalaiiban állnak elénk. Itt van például a Mária Teréziáért hadba szálló nemesség lelkesedése, a „vitam et sangvinem”, miközben reszkettek a családjukért és nem merték a birtokon levő kastélyban visszahagyni a jobbágyak fenyegető megatartása miatt, hanem valamelyik városba költöztek. Miközben annak az érzésnek, hogy Frigyes porosz király gazdaságilag erős, magasabb gazdasági és társadalmi rendet képviselő országával szemben a helytállás igen nehéz, szinte reménytelen, nyomasztóan rá kellett feküdni a reformokkal szemben makacs magyar urak kedélyére is. (Ausztriában bevezették ugyan akkoriban az általános adózást, de Magyarországon a szerény adóreform-próbálkozás is meghűsította a nemességet. „Ezzel vette kezdetét gyarmati helyzetünk... Ausztriával szemben” ahol az általános adókötelezettség bevezetésével sikerült megtörni a polgároso-

dás kifejlődését akadályozó hűbéri rendszer erejét).

Az 1848-as nagy idők képe is kissé más kifejezést kap az új megvilágításban. Az csemények forgószelében megindult a parasztság megváltását jelentő folyamat is, de nagyon lassan, nagyon tétován. Így történetelt, hogy Kossúth hívó szavára a legnagyobb veszély idején Orosházáról csak négyen jelentkeztek a nemzetőrségbe. Nem utolsó sorban pedig azért, mert a nemzeti kormány sem értette meg az orosházai baját és elutasította pörük újrafölvételét, amelyet az uraság által elvett és azelőtt bérelt jobbágylegelők visszaadásáért folytattak. Létük szűkös határai tartották lekötve a parasztok küzdelmét, nekik a föld volt a politika. De a „nagy” politika számára sem voltak mindig idegenek a kis érdekek, mert mikor a parasztok ezt a vitás pusztát a végén erővel elfoglalták, a hatóság statáriumot hirdetett, a „zajongókat” megbüntették. Oláh Istvánt, aki Tánácsos Mihály népfüzeteit terjesztette, felakasztották. Szóval rendet teremtettek. És most nem játszott szerepet az a nagy vereség, mely ezzel kapcsolatban az ujaradi várat ostromló honvédséget érte, mert a Lehei-huszárokat kivonták közülük és Orosházára küldték a „statáriális tárgyaláson való asszisztálásra.” A világsi fegyverletét követő reakciót a parasztság nem fogadta olyan elnökségesen, mint ahogy elvárták tőle, mert ez a kormányzás, saját felfogott érdekében, folytatta a reformokat, „sőt sok tekintetben dinamikusabb volt, mint a forradalom.” Nemcsak hogy meghagyta a földes jobbágyokat a kisajátított telkek tulajdonában, de a földtelen jobbágyokról is igyekezett gondoskodni. Továbbá maga is igyekezett minél jobban elterjeszteni és minél hihetőbbé tenni azt a legendát... hogy a jobbágy-felszabadítást a császár akarta és csak a nemesség ellenállása miatt nem tudta olyan igazán megvalósítani, ahogyan szeret

te volna... Ezért volt azután, hogy a bujdosó honvédeket — főleg tiszteket — a parasztok sűrűn följelentették, sőt nem egyszer agyon is verték...“ Még több ilyen képhelyreigazítást idéz elő elképzelésünkben ez a könyv. Látjuk például hogy a jubileumi csztendő nemcsak ünnepélyek és ujjongások ideje volt, nemcsak a fényeké, hanem véres eseményeké is, amikor „a kormány 40.000 szlovák, román, szerb tartalék-munkást toborzót össze is tartott hetekig készületben Mezőhegyesen, hogy az esetleges új sztrájkokat letörhessék velük.” Közlelebről megismerjük továbbá az 1920-as „ügynevezett” földreformot és kilátásokat nyitunk a következőre. A könyv renkívül gazdag anyagából mi csak az általános történelmi megállapítások közül válogattunk, csak ezeket a körvonalakat mutattuk be. A könyv lényegi tartalmából, a paraszti sorsot szinte egyenkinti átélésével drámaivá tett osztálytörténetből izellőt, kivonatot nem adhatunk, mert ilyenre a száraz beszámolás képtelen. A sokaknak, akiről biztosan tudjuk, hogy anyagi és szervezeti okokból nem olvashatják el majd ezt a könyvet, mégis adunk kellett belőle valamit, bármilyen elvont kivonathban is. Ajánlásnak álljon itt még a munka egy sora, mintegy jellegje: „Osztályos társaim, az élet legal-sóbb szintjén talán tanulnak belőle.”

Oláh István

Filmszemle

Javitóintézetek (Két amerikai film). „A bűn esküje” az eredeti címe ennek a kis csavargók életéről szóló filmnek. Nálunk „Holnap már későn lesz” címmel adták. A film az amerikai hatóságokat ujabban nagyon aggasztó kérdéssel foglalkozik. A fiatalkorú bűnözők megjavítását célzó javítóintézetek csődöt mondtak. Maguk a megalakotók voltak kénytelen ezt az in-

tézményt a „bűn iskolája“ elnevezéssel megbélyegezni. A film bemutatja, hogy a szegény kis elesett emberpalántákból ebben az intézetben a „javító“ rendszer mellett érett és meggyőződéses bűnözők lesznek. Ahelyett hogy szeretettel és pedagógiai készséggel épeleikű és testű embereket nevelnének, — verik, lünettetik, éheztetik, zaklatják, rácsok mögött tartják a kis bűnösöket. Bűnösöket? Hát bűnös egy gyerek azért, hogy éhségében lopni kényszerül? A gyermek nem érti a felnőttek „ne loplj“ erkölcsét. A gyermek érez. Érti az éhséget, magárahagyottságot. Lop mert éhes, lop, mert talán szülei nincsenek, hogy tiútsák ezt vagy ha vannak, olyan mélyen élnek az emberi nyomor és az ebből eredő erkölcsi posványban, hogy nem segíthetnek a gyermekek. Az ilyen tragédiáknál jön a „javító intézet“. Rácsok mögött, szeges drótsövénnyel körülvett épületekben, korláccsal, éheztetéssel próbálnak a mai társadalom számára embert, hasznos polgárt nevelni a gyerekekből. Hogy ilyen eszközök mellett ez mennyire reménytelen, azt úgy látszik Amerika is kezdi belátni. Meg merete mutatni a „javító rendszernek“ fekélyeit. A film végén persze a felelősséget a társadalomról áthárítja a korrump igazgatóra. Mintha ő lenne az oka az összes hibáknak.

„**A fiúk városa**“ címmel mutatják be úgyszólván folytatását a „Javító intézet“ filmnek. Kényes kérdéssel foglalkozik. Kényes a kérdés azért, mert az átlag amerikai polgár meggyőződés szerint vannak született jó és született rossz gyermekek. És tekintettel arra, hogy a bűnözési hajlam öröklődik nincs más kiút, mint a „született bűnösöknek“ börtönbe zárása. Az ifjúsággal csak akkor toródnak, mikor már késő, amikor valami társadalom ellenes „bünt“ követett el. A film tárgya eszményesített és így sok hibája van. De valóban él Flanagan tiszteletes és a „fiúk városa“ Amerikában létezik, Nebraska államban. Flanagan atya látta, hogy a javító inté-

zetek bűnözőkké nevelik a gyermekeket. Új módszert akart megvalósítani. Meggyőződése szerint nincs rossz gyerek, csak a társadalmi körülmények kényszerítenek bűnözésre. Ha idejekorán közbelépünk és szeretettel és türelemmel közelünk a gyerekekhez benne is ugyanilyen érzelmekeket váltattunk ki. Ennek a nevelésnek előfeltétele természetesen a pénzbeli lehetőség. Flanagan atya is itt akadt meg. Pénze nem volt. Az állam, a város, a püspök nem helyeslik az ilyen „veszedelmes“ kísérletezéseket. Nem támogatnak anyagilag egy olyan intézményt, amelyben nem az erőszak uralkodik, hanem a szeretet nevel alkotó munkára. Nagy és önfeláldozó küzdelmek után Flanagan mégis felépíti a gyermekek segítségével a „fiúk városát.“ Csak az alkotó munka készíti javulásra ezeket a gyerekeket. Otthon, szeretet, munka, társaság, vallászabadság, önállóság, sőt önkormányzat a „javító intézet“ helyett. Világos hogy ilyen körülmények között más emberek lesznek, mintha részeges szülők körében munkanélküliség és éhezés közepette nőnek fel. A lapok támadták, a közvélemény sem állott melléje, de Flanagan atya kitartott. Kitartott az anyagi nehézségek ellenére is. És bizonyította azt, hogy nincsenek született rossz gyermekek, csak a társadalmi körülmények nevelnek bűnözőket.

Molnár Géza

Két cseh film. Mindakettő a néhai Cseh-Szlovák köztársaság főnnállásának húszéves jubileumáról készült. Mindakettő a főlzabadosért folytatott harccal foglalkozik és mégis merőben ellentétes tendenciájúak. Az első — „Rjepkin hadnagy“ — egy cseh légionistának osztrák fogságbaesésén keresztül mutatja meg a háborúalatti Csehországot, a másik — „Az elveszett járőr“ — a cseh légió szilérijai életének egy jelenetén át a világ sorsát intéző magas diplomáciának a főlzabadosuláért küzdők egymás ellen való kijátszását tárja

elénk.

Rövid tartalmuk:

Tomin brünni szobrász az orosz fogságban belép a cseh légióba és mint orosz tiszt osztrák fogságba kerül. Ha feismerik, az akasztófától nem menekülhet. A kórház főorvosa, — akinek fia szintén a cseh légióba harcol, megismeri, de nem árulja el. Tomin-Rjepkin, szökni akar, hogy meglátogassa családját. Szökése nem sikerül. Félismerik és az akasztástól a főorvos menti meg, úgy, hogy a műtét alatt megöli.

A másik film tartalma még rövidebbre fogható. A szibériai vasutonalat megszállva tartó cseh légió egyik járőre megütközik a szibériai parasztnak partizán csapatával. Két ember kivételével mind meghalnak, már ezekre is a halál vár, mikor a kutatásukra küldött csoport megmenti őket.

Az első film forradalmi, a másik ellenforradalmi jellegű. Miért? Mert míg a nemzetiségeket és népeket elnyomó Ausztria szétrombolása történelmileg pozitív feladat volt és a haladást szolgálta, addig a cári járom alól föl szabadult parasztnak elleni harc — ha ugyanaz a légió is csinálta — a legtisztább ellenforradalom példája.

Mi hozta ilyen ellentétet: helyzetbe a maga szabadságáért küzdő cseh-szlovák népet? A háború előtti nemzetközi helyzet. Az, hogy a kis népek csak valamelyik imperialista csoportra támaszkodva tudták nemzeti függetlenségüket elérni, mert nemzeti érzelmű polgártársunk nem volt önálló, a második internacionálé, különösen pedig az ausztriai szocialista párt a nemzeti föl szabadulást csak papíron tette programjává, de tényleg mindenütt az elnyomó hatalom eszköze volt — az orosz bolsevikiket kivéve.

Az Oroszországban alakult cseh légió is az ántant eszközévé lett a fiatal Tanácsköztársaság elleni harcban. A lehetőséget erre Gajdának, a cseh légió tábornokának Leninnel kötött megállapodása adta. Eszerint a cseh légió hazaszállítását úgy vélték megoldani, hogy

azokat a szibériai vasúton. Vladvicsztokig viszik és onnan hajón tovább. Az elszállítás megkezdődött és amikor minden állomáson son volt egy cseh vonat, Gajda az ártánt vezérkarának biztatására parancsot adott a gyors orosz helyőrségek lefegyverzésére. Így a csehek Szibéria birtokába jutottak és annak elhagyására semmi hajlandóságot nem mutattak, mindaddig míg a partizán csapatok és a vörös hadsereg onnan őket ki nem verték.

A cseh légió szibériai vitézkedését dicsőíteni reakciós művelet, ugyanúgy, mint forradalmi — az emberiség haladása szempontjából — ugyanennek a légióknak harca Ausztria ellen.

Művészileg az első film magas, emberi színvonalon áll, míg a másik sokkal alacsonyabb eszközökkel dolgozik. Ezért még a politikától távol álló közönség sem mutatott olyan érdeklődést „Az elveszett járőr” mint „Rjepkin hadnagy” iránt.

Meg kell még említenünk azt a tragikus benyomást, amit a filmek befejezése — a csehszlovák nemzeti felszabadulás apoteozisa kelt.

László Endre

Krónika

— A pápa levelet intézett a követeihez, amelyben kifejti békeakciójának programját. Elsősorban imádkozásról tesz említést és az egész akciót szigorúan vallási alapon akarja végrehajtani.

— Az amerikai hivatalos adatok szerint a természetes népszaporulat állandóan csökken. Az idén az amerikai iskolákban egy millió üres hely van.

— Bolívia bevezette a parancsuralmat. Az ellenzéki politikusokat száműzték.

— A jugoszláviai szappanipar állandóan nagy nehézségekkel küzd, mert a nyersanyagot a különböző

adók, vámpok és egyéb terhek nagyon megdrágítják. Így azután nem csoda, hogy 1,25 kg fejenkénti és évenkénti fogyasztásunkkal az utolsó helyen állunk egész Európában.

— Tokiói hivatalos körök panaszkodnak, hogy a Komintern elleni szerződés nem hozta meg a várt eredményeket.

— Az „önálló” Szlovákia kormánya kitiltotta az ország területéről majdnem valamennyi külföldön megjelenő szlovák lapot, mert azok mincseknek elragadtatva a szlovákiai viszonyoktól.

— A jugoszláv tanítóegyesület akciót indított a kenyérüket vesztett cseh taníték támogatására.

— A német hatóságok néhány ezer csehet vezényeltek a dán határra, akik ott éjjel-nappal földalatti repülőtereket építenek.

— Zogú albán exkirály és kísérete Konstantinápolyban egy szálloda három emeletét kibérelte.

— Von Papen, ankarai német követ kijelentette, hogy Törökországnak új barátságot hoz, mire egy török napilap azt felelte, hogy Törökország meg van elégedve a régi barátaival.

— Francia kormány erőlyes rendszabályokat foganasított a nemzetellenes és antiszemita propagandá letérésére és három német egyesület feloszlátott.

— Oroszországban egy hernyótalpas traktorral egy ember egy munkaidény alatt 5,238 hektár földet munkált meg, ami 3,324 munkás munkateljesítményének felel meg.

— Németország költségvetési hiánya 700 milliárd dinár.

— Moszkvában a múlt évben 350 iskola épült.

[Handwritten scribbles and illegible text]

— Jan Kiepura, a híres lengyel operaénekes egy millió dinárt adományozott a lengyel honvédelemre.

— Pilsenben (Csehország) ismeretlen tettesek sósavas merényle-

teket követtek el a német katonák ellen.

[Handwritten scribbles and illegible text]

— Brückel, Ausztria helytartója kénytelen volt elismerni, hogy Bécsben egy év alatt 400 százalékkal emelkedtek az árak.

— A beográdi francia képműkiállítást több mint 60 ezer ember tekintett meg.

— A francia kormány rendeletileg megváltoztatta a sajtótörvényt. E szerint 1 hónaptól 1 évig terjedő elzárással büntetik a fajok és felkezetek elleni izgókat.

— A spanyol kormány visszavonta Alfonz exkirály elkobzott vagyonát.

— A berlini rendőrség parancsnoka, három rendőrtiszt kíséretében Barcelonába „látogatott” el.

— Francó tábornok kormánya 45 ezer, a szabad Spanyolországban kötött házasságot érvénytelennek nyilvánított.

— A News Chronicle berlini tudósítóját kiutasították a Birodalom területéről, mert ledvezőtlenül írt Németországról.

— Tokióban kijelentették, hogy a japánok kínai versége már csak azért sem érvényes mert Csangkajseket nem ismerik el.

— Francia- és Németország között megindultak a sport- és kultúrhaború. Előbb a francia kormány betiltotta a Párisban tervezett francia válogatott futballmérkőzést. Erre a német sportvezér megtiltotta a német futballcsapatoknak, hogy franciákkal játszanak, újabban pedig a francia kormány betiltotta a berlini filmharmonikusok párisi hangversenyét.

— Japánban betiltottak Shakespeare Hamletjének előadását, mert rossz színben tünteti fel a monarchiákat.

— Oroszországban 1917 óta több könyvet nyomtattak, mint a könyvnyomtatás feltalálásától 1917-ig.

— Egy angol állatvédő egyesület gyűjtőfelhívására 18 ezer font adomány futott be egy hét alatt. Ugyanakkor egy gyermekkorház építésére 183 fontot adományoztak.

— Az amerikai szakértők kiszámították, hogy a távolkeleti háború naponta 144 millió dinárba kerül.

— A budhista papok Japánban elhatározták, hogy a 73 ezer templomban levő Budha bronzszobrokat átadják a hadseregnek municiógyártás céljából a békés kínaiak legyilkolására.

— A kimutatás szerint Olaszországban 1600 emberre jut egy könyv. A „Fasiszta Rezsim“ című lap ebből arra következtet, hogy az olasz nép feljóképessége összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint bármely más népe.

— Dr. Breitwetter, német tanár egy „komoly“ cikk keretében azt bizonyította, hogy az emberiség először akkor esett bűnbe, amikor a zsidó Ádám elcsábította az árja Évát.

— Kairóban letartóztattak egy német pilótát, aki Németországból világgörülűi utra indult.

— Londonban jellemzőnek tartják, hogy Hitler április 28-án tartott beszédében egy szóval sem emlegette a Szovjetet.

— A szófiai rendőrség öt egyetemi hallgatót, akiket egy nagyhatalom elleni tüntetés szervezésével vádol, Bulgária belsejébe internált.

— A spanyol hatóságok minden indokolás nélkül lezárták Le Pertisnél a spanyol-francia határt.

— Bacan, romániai város rendőrsége letartóztatott egy leánykereskedő bandát, melynek tagjai valamennyien a város előkelő társaságához tartoznak.

— A világ két legnagyobb állama percnként másfél millió dírárt költ fegyverkezésre.

— Az angol biztosító társaságok egy új biztosítási ágat vezettek be. A térképészeti intézeteket és térképkiadókat biztosítják a kiadványok elévülése ellen. A biztosítás tartama egy év.

— A kubai választási bíróság elutasította két baloldali párt listáját és csak a rezsim listáit fogadta el.

— Az angol légvédelmi terveket és egyéb fontos katonai okmányokat ismeretlen tettesek ellopták.

— Kokinaki és Gordjenko szovjet repülők „Moszkva“ nevű gépükön Moszkvából Izlandon és Grönlandon át Amerikába repültek. Eredeti céljuk az volt, hogy New Yorkig menjenek de a vihar miatt, amely New York fölött tombolt kénytelenek voltak egy mocsaraszigeten leszállni. A 22 órán át tartó útjukon nyolcezer kilométert tettek meg. A szovjet repülők sikere a világ sajtó érdeklődésének középpontjában áll. Kokinaki, akinek tábornoki rangja van, a legjobb szovjet pilóták közé tartozik. 1902-ben született. Szülei egyszerű szegény parasztok voltak. Tizenhatéveskoráig dohánytermeléssel foglalkozott. A repülői vizsgát 1927-ben tette le és azóta a szovjet kormány megbízásából sok sikeresen vállalkozást hajtott végre.

— Az egyiptomi kormány kiutasította a „Völkischer Beobachter“ kairói tudósítóját.

— A „Popolo d'Italia“ cáfolja egyes francia lapok híreit, hogy Milánóban a lakosság tüntetett a német katonaság ellen.

— A német konzul tiltakozott a mexikói kormánytól amiatt, mert május elsején az önnepelő tömeg letépte egy német cég házáról és nyilvánosan elégette a német zászlót.

— Bata, cseh nagyiparos csehországi cipőgyárát Svédországba helyezi át.

— Kína londoni nagykövete nyitotta meg a kínai császárok köntöseinek kiállítását. A kiállítás tiszta jövedelmét a távolkeleti háború áldozatainak segélyezésére fordítják.

— Madagaszkár, francia gyarmaton a benszültött községi tanácsokat, akiket eddig a francia hatóságok neveztek ki, ezentúl titkos szavazással maguk a benszültöttek választják meg.

— Magyarország cáfoja az „Oeuvre“ és a „New-York Herald“ azon tudósítását, hogy Németország Magyarországhoz ultimátumot intézett.

— A francia kormány betiltotta a japán árúk behozatalát.

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA

Analfabéta — Írástudatlan
adminisztráció — igazgatás
arisztokrácia — főnemesség
axióma — alapigazság
asszisztálás — segédkezés
apoteozis — dicsőítés
allegoriás — képletes
Bürokratikus — Rideg hivatalnoki szellemű
deinagog — népamító, népcsaló
decentralizálás — központ-megszüntetése
Européer — Európai műveltségű
Frázis — Üres, semmitmondó kifejezés
fundamentum — alap
gajda — hajóhad
góc — Kezesség, szavatolás
humanus — Emberi, emberbaráti
intellektuális — Értelmi, az értelmiséghez tartozó
ideológia — az eszmetanra vonatkozó
ideális — eszményi
Kalifátus — Kalifák uralkodásának korszaka
manőverezni — kifortélyoskodni
konceptio — elgondolás, terv
minimális — Legkisebb, legkevesebb
monoton — egyhangú
motorizált — gépesített

misztikus — titokzatos
mandátum — megbízás, meghatalmazás
Nettó — Tisztán (súly, nyereség)
Operett — Könnyű fajsúlyú dalmű
Programm — Nyilvános hirdetmény, műsor
pozitívum — valóság, bizonyosság
patentirozott — szabadalmazott
partikularizmus — különérdekek előmozdítása az általánosság rovására
protekción — pártfogolt
Reális — Tárgyilagos
rekrutálódni — sorakozni
reform — átalakítás
rezsim — kormányzat
Speciális — Különleges
szabotál — szándékosan gátolja a munkát
statárium — rögtönítélő (bíróság)
Tabu — Sérthetetlenség
téma — megbeszélésnek tárgya
tetováló — aki a testet színes jelekkel ékesíti

Helyreigazítás:

Mult számunkban megjelent „Két világ“ c. képet Dj. Andrejević Kun rajzolta.

MEGJELENT A HÍDKÖNYVTÁR ELSŐ SZÁMA. A HID szerkesztőbizottsága egész eddigi működésével bebizonyította, hogy a jugoszláviai magyarság kultúrmozgalmaiból a legnehezebb, úttörő munkát vállalta magára. Ezt a munkát a rendelkezésére álló eszközök és lehetőségek százszázalékos kihasználásával végzi. A legnagyobb nehézség itt a pénztelenség és ennek nyomasztó bélyege még a sikereken is meglátszik. A könyv- és könyvtáraklő után most valósult meg a régi terv: olcsó könyvek kiadása. Az első egy dináros füzet kezdetét jelenti a könyvtármozgalmak sorozatának. Szegénymagyarságunkat értékes olvasmányokhoz kell hozni, hogy amit az iskolában és később, az életben — rajta kívül — nem kaphatott, itt kapja meg. A sok ponyvaregényt, a szűkebb népi adaszemetet nyelvterületünkről ki kell szorítanunk, hogy helyébe a magyar kultúránk, nyelvünk, irodalmunk, a magyar alkotás szeretetét, megbecsülését plántáljuk.

A könyvtár tervbevett könyvei a magyar történelem, irodalom legnagyobb korszakaival foglalkoznak. Bemutatják népünk legszebb, legnagyobb erőfeszítéseit a szabadságért. S a lelkes fogadtatás, amiben Petőfi című első könyvet részesítették az olvasók azt bizonyítja, hogy jó munkába kezdünk. Kérjük terjesztőinket, barátainkat, hogy igyekezzenek könyveinket a magyar nép minden rétegéhez eljuttatni és segítsenek a munka folytonosságát fenntartani.

Előfizetőink a könyveket nagyobb trafikban, vagy terjesztőnkönél szerezhetik be.

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA :

Jugoszláviában:

Egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— dinár.

Egyes szám ára 4.— dinár.

Magyarországon:

Egy évre 5.—, félévre 2.50, negyedévre 1.25 pengő.

Egyes szám ára 50 fillér.

Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekk számlájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat vesszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redakcija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: Mayer Ottmar, Subotica,

VII. Kragujevačka 4.